

Broj: 06-07-3198-4/15/DK
Sarajevo, 2. 2. 2016. godine

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA
Sekretarijat

05 -02- 2016

03 - 37 - 433 / 16

01,02

#

PREDMET: Izvještaj o realizaciji Revidirane strategije Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma, dostavlja se.-

Vijeće ministara BiH je, na 36. sjednici održanoj 23. 12. 2015. godine, razmotrilo i usvojilo Izvještaj o realizaciji Revidirane strategije Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Jedan od zaključaka Vijeća ministara BiH je da će Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice predmetni Izvještaj proslijediti Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine s ciljem upoznavanja i nadležnog postupanja.

U skladu sa zaključcima Vijeća ministara BiH, u prilogu akta dostavljamo Vam Izvještaj o realizaciji Revidirane strategije Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma pripremljen na jezicima i pismima u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini.

Takođe, u prilogu akta dostavljamo Vam i Obavijest o zaključcima Vijeća ministara BiH, akt broj 05-07-1-3536-5/15 od 25. 12. 2015. godine.

S poštovanjem,

MINISTRICA
Semiha Borovac

Prilog: Kao u tekstu

**Izvešće o realiziranju Revidirane strategije Bosne i Hercegovine
za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma**

Prosinac 2015. godine

I. Uvod

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, u skladu s člankom 12. Zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09, 103/09, 87/12 i 6/13), uz ostalo **nadležno je i za:**

- provedbu Aneksa VII. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i praćenje i nadzor nad provedbom toga aneksa;
- kreiranje i provedbu politike Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BiH) u području povratka izbjeglica i raseljenih osoba u BiH, projekata rekonstrukcije i osiguranje drugih uvjeta za održivi povratak;
- koordiniranje, usmjeravanje i nadzor unutar Komisije za izbjeglice i raseljene osobe u BiH, aktivnosti entiteta i drugih institucija u BiH odgovornih za provedbu politike u ovom području;
- sve ostale aktivnosti propisane Zakonom i/ili koje se odnose na provedbu aneksa VI. i VII. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH;
- prikupljanje, sistematiziranje, publiciranje i distribuiranje svih podataka iz svoje nadležnosti.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice (u daljnjem tekstu: **Ministarstvo**) nadležno je i za obavljanje poslova koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na utvrđivanje temeljnih načela koordiniranja aktivnosti, usklađivanja politika i planova tijela vlasti BiH i međunarodne zajednice u području: stambene politike, obnove i razvoja i projekta održivog povratka i njihovog evidentiranja.

Zakonom o izbjeglicama iz BiH i raseljenim osobama u BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 23/99, 21/03 i 33/03) propisano je (članak 21.) da **Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice kreira, koordinira i nadzire politiku, kojom se osigurava jednoobrazna i usklađena realizacija ciljeva iz Aneksa VII. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini na cijelome teritoriju BiH**, a svoju zadaću obavlja na način kojim se jamči jednakopravnost izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika. U granicama svojih nadležnosti, utvrđenih Zakonom o ministarstvima i drugim tijelima uprave u Bosni i Hercegovini, **Ministarstvo će:**

- pratiti i analizirati pitanja u vezi s uvjetima u zemljama prihvata izbjeglica iz BiH, kao i stajališta tih zemalja u pogledu repatrijacije u BiH;
- koordinirati izradu planova povratka i repatrijacije vlada entiteta, Brčko Distrikta BiH te vladinih i nevladinih organizacija, kao i pratiti i nadgledati njihovu realizaciju;
- pratiti povratak izbjeglica iz BiH zajedno s nadležnim tijelima entiteta i u suradnji s UNHCR-om, drugim međunarodnim i nevladinim organizacijama;
- predočavati, u sklopu bilateralne i multilateralne suradnje BiH s drugim zemljama i međunarodnim organizacijama i sukladno važećim standardima o zaštiti podataka, stanje u vezi sa svim činjenicama bitnim za povratak izbjeglica iz BiH i raseljenih osoba u njihova ranija prebivališta, te u vezi s tim predstavljati i promicati projekte kojima se stvaraju uvjeti za povratak tih osoba;
- koordinirati međuentitetsku suradnju, osobito u vezi s povratkom izbjeglica iz BiH, te evaluirati, unutar Komisije za izbjeglice i raseljene osobe u BiH, aktivnosti entiteta, Brčko Distrikta BiH i drugih razina vlasti na realizaciji Strategije za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma;
- raditi procjene o broju izbjeglica iz BiH, u suradnji s diplomatsko-konzularnom mrežom BiH, zemljama prihvata izbjeglica iz BiH, UNHCR-om i drugim mjerodavnim međunarodnim organizacijama;
- voditi evidenciju o izbjeglicama iz BiH koje su se vratile u BiH, održavati sve bitne baze podataka i upravljati njima, te osigurati da entiteti i Brčko Distrikt BiH imaju pristup mjerodavnim podacima putem Ministarstva, Komisije za izbjeglice i raseljene osobe u BiH i na druge načine, sukladno važećim standardima o zaštiti podataka;
- formulirati ciljeve u vezi s realizacijom Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma (u daljnjem tekstu: DMS), kao i pratiti i nadgledati njihovu jednoobraznu provedbu na cijelome teritoriju BiH;
- koordinirati i nadgledati realizaciju projekata rekonstrukcije i projekata kojima se osigurava održivost povratka;
- informirati javnost te domaće i međunarodne institucije o realizaciji ciljeva Aneksa VII. DMS-a;
- poduzimati sve druge aktivnosti koje se odnose na provedbu aneksa VI. i VII. DMS-a.

Evidentno, Ministarstvo skupa s drugim ministarstvima i tijelima na razini BiH, entiteta, kantona u Federaciji BiH i Brčko Distrikta BiH, te općinama, domaćim i međunarodnim, vladinim i nevladinim organizacijama i institucijama ima široke nadležnosti i odgovornosti za provedbu Aneksa VII. DMS-a (Sporazum o izbjeglicama i raseljenim osobama).

S ciljem realiziranja navedenih zakonskih odredaba i nadležnosti Ministarstva, početkom 2003. godine usvojena je Strategija Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma, koja je ustvari predstavljala prvi zajednički, okvirni dokument na razini Bosne i Hercegovine kojim se utvrđuju ciljevi i planiraju potrebne akcije i reforme u pravcu konačnog realiziranja odredaba Aneksa VII. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH.

Poseban značaj Strategiji daje činjenica da su je prihvatile i resorne državne i entitetske institucije, ali i strukture međunarodne zajednice u BiH. Strategija je podržana i na sastanku političkih ravnatelja Vijeća za provedbu mira, koji je održan u Bruxellesu 31. 1. 2003. godine, te je na taj način i međunarodna zajednica dala punu potporu ovome dokumentu.

Vijeće ministara BiH razmatralo je i usvojilo Strategiju na sjednici održanoj 3. 2. 2003. godine, dok je Predsjedništvo BiH to učinilo na sjednici održanoj 10. 2. 2003. godine.

Strategijom su utvrđeni sljedeći strateški ciljevi:

1. dovršiti proces povratka izbjeglica iz BiH i raseljenih osoba u BiH;
2. realizirati povrat imovine i stanarskih prava;
3. dovršiti proces rekonstrukcije stambenih jedinica za potrebe povratka;
4. osigurati uvjete za održivi povratak i proces reintegriranja u BiH.

U međuvremenu, za vrijeme provedbe Strategije, bilo je nužno preispitati i ojačati napore na provedbi Aneksa VII. DMS-a, te su s tim ciljem Ministarstvo i UNHCR, u bliskim konzultacijama s ostalim ključnim dionicima, inicirali reviziju Strategije BiH za provedbu Aneksa VII. DMS-a. Aktivnosti na izradi Revidirane strategije započele su koncem 2007. godine donošenjem Akcijskog plana revizije, kojim je predviđeno osnivanje 10 konzultativnih radnih podskupina za provođenje aktivnosti na analizi i predlaganju strateških reformi i ciljeva u sljedećim područjima.

Osim Ministarstva kao nositelja aktivnosti, uz supredsjedanje UNHCR-a ili OEES-a i Ministarstva civilnih poslova BiH, u radu radnih podskupina sudjelovali su predstavnici više od pedeset institucija i organizacija domaće vlasti, međunarodne zajednice, nevladinog sektora i predstavnika civilnoga društva.

Revidirana strategija za provedbu Aneksa VII. DMS-a usvojena je na 47. sjednici Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH 10. lipnja 2010. i objavljena je u „Službenom glasniku BiH“, broj 78/10 od 21. rujna 2010. godine.

Prilikom usvajanja prethodnog Izvješća o provedbi Revidirane strategije Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII. DMS-a, usvojenog na 88. sjednice Vijeća ministara BiH održanoj 19. 3. 2014., jedan od zaključaka bio je da Ministarstvo poduzme dodatne korake s ciljem koordiniranja aktivnosti iz Revidirane strategije BiH za provedbu Aneksa VII. DMS-a. U cilju realizacije navedenog zaključka, imenovana je Konzultativna radna skupina za provedbu Revidirane strategije Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma s Akcijskim planom.

Predmetno Izvješće o realiziranju Revidirane strategije Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma predstavlja presjek stanja u ovome području s odgovarajućim prijedlogom rješenja za unaprjeđenje stanja.

Pri izradi Izvješća o provedbi Revidirane strategije BiH za provedbu Aneksa VII. DMS-a, uz podatke Ministarstva korišteni su i podatci koje su dostavile sljedeće institucije:

- Ministarstvo civilnih poslova BiH (koje je, u svojstvu koordinirajućeg tijela za određena područja, dostavilo i podatke Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti, Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Zavoda zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije BiH, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, Fonda zdravstvenog osiguranja Republike Srpske, Odjela za zdravstvo i ostale usluge Vlade Brčko Distrikta BiH, Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske,

Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i športa Zeničko-dobojskog kantona i dr.);

- Fond za povratak BiH;
- Vlada Federacije BiH dostavom informacija nadležnih ministarstava (Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta, Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti i Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica);
- Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica;
- Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske;
- Odjel za raseljene osobe, izbjeglice i stambena pitanja Vlade Brčko Distrikta BiH;
- Predstavništvo UNHCR-a u BiH;
- Misija OEES-a u BiH;
- Unija za održivi povratak i integracije u BiH i
- Vaša prava BiH.

II. Pregled stanja

Ratni sukob u regiji ostavio je goleme posljedice, osobito na demografsku i stambenu sliku BiH.

U razdoblju 1992.-1995. godine svoje domove u BiH napustilo je približno 2,2 milijuna ljudi, što čini više od polovice prijeratnog domaćeg stanovništva. Među njima je 1,2 milijuna osoba zatražilo izbjegličku zaštitu u više od 100 zemalja diljem svijeta, a zemlje regije prihvatile su oko 40 % od ukupnoga broja izbjeglica iz BiH. Istodobno je gotovo 1 milijun osoba bilo interno raseljeno u BiH.

Izbjeglice iz BiH

Prema posljednjim procjenama UNHCR-a, **izvan BiH još uvijek je oko 21.890 izbjeglica iz BiH u statusu izbjeglice, dok je broj onih koji nemaju taj status višestruko veći.** Većina ih se integrirala u zemljama prihvata. I dalje je najveći broj izbjeglih osoba iz BiH u Republici Hrvatskoj i Republici Srbiji, ali također i u europskim zemljama, Skandinaviji, prekooceanskim zemljama i dr.

Ured visokog povjereništva za izbjeglice, sa sjedištem u Ženevi, krajem 2014. godine ocjenio je da je stanje u BiH u smislu zaštite ljudskih prava na visokoj razini i da izbjeglice koje vode podrijetlo iz BiH mogu staviti pod zaštitu svoje zemlje, te da je u BiH postignut visoki stupanj demokratskih procesa, da je došlo do znatnog poboljšanja koje se ogleda u poštivanju prava na život i slobodu, zabrani mučenja, zaštiti temeljnih prava na slobodu izražavanja, udruživanja, vjeroispovijesti i drugih, te da je napokon došlo vrijeme za proglašenje klauzule o prestanku statusa osobama koje vode podrijetlo iz BiH.

U vezi sa stajalištem UNHCR-a o prestanku statusa izbjeglice iz BiH, stajalište BiH bilo je da bi proglašenje klauzule o prestanku statusa trebalo odgoditi do okončanja osiguranih i tekućih projekata i programa, kojima je trenutačno posvećena velika pozornost, jer se temelje na usuglašenim planovima za provedbu Aneksa VII. DMS-a Vijeća ministara BiH i Parlamentarne skupštine BiH.

U tom smislu je **predložena suspenzija proglašenja klauzule o prestanku statusa, što je i prihvaćeno**, ali se od BiH očekuje da do kraja 2017. godine realizira tekuće programe i projekte i UNHCR će ponovno pokrenuti ovo pitanje.

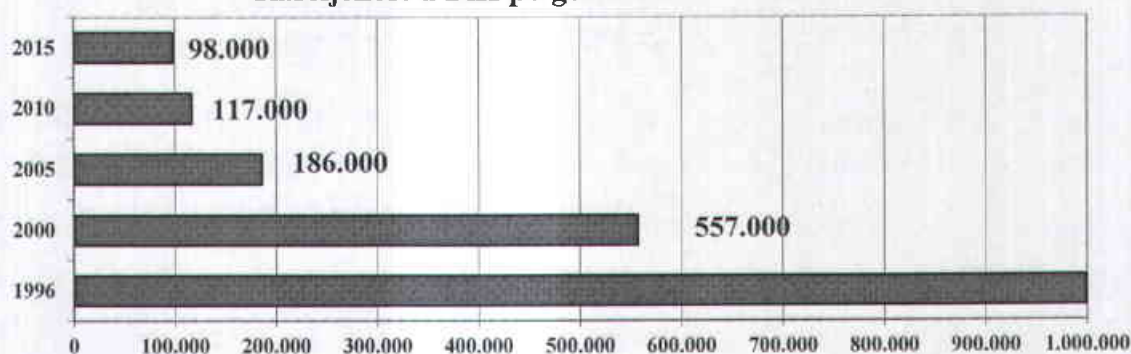
Raseljene osobe u BiH

Potpisivanje DMS-a krajem 1995. godine oko milijun osoba dočekalo je raseljeno u BiH, što čini gotovo četvrtinu prijeratnog stanovništva BiH.

Prvi, sveobuhvatan službeni popis raseljenih osoba na području BiH proveden je krajem 2000. godine, kada je evidentirano ukupno 557.275 raseljenih osoba.

Revizijom statusa raseljenih osoba, koja je provedena 2005. godine, utvrđen je broj od 186.138 raseljenih osoba u BiH, nakon čega se redovito ažuriraju nastale promjene brojčanog stanja.

Raseljenost u BiH po godinama

Trenutačno je u BiH u statusu raseljenih 32.745 obitelji, ukupno 98.324 raseljenih osoba, od kojih je 37.729 ili 38,4 % raseljeno na području FBiH¹, 60.156 ili 61,2 % na području RS-a² i 439 ili 0,4 % na području Brčko Distrikta BiH³.

Broj raseljenih osoba u statusu – po mjestima raseljenja										
Struktura/ entitet	B		H		S		O		Ukupno	
	obitelj	osoba	obitelj	osoba	obitelj	osoba	obitelj	osoba	obitelj	osoba
FBiH	10.646	29.840	2.140	6.702	361	760	147	427	13.294	37.729
RS	53	165	62	192	19.128	59.681	38	118	19.281	60.156
Brčko Distrikt BiH	21	63	4	7	145	369	0	0	170	439
BiH	10.720	30.068	2.206	6.901	19.634	60.810	185	545	32.745	98.324

Prema nacionalnoj strukturi raseljenih osoba: 33,7 % su Bošnjaci, 7,7 % Hrvati, 68,1 % Srbi i 0,6 % pripadnici ostalih nacionalnosti.

Ukupno gledano na razini BiH, najveći broj raseljenih osoba je raseljen između entiteta. Taj postotak je najviši u entitetu Republika Srpska, gdje više od 90 % raseljenih osoba potječe iz entiteta Federacija BiH. U Federaciji BiH, pored raseljenih osoba koje potječu iz Republike Srpske, znatan je broj interno raseljenih osoba (unutar entiteta FBiH). U Brčko Distriktu BiH više od polovine raseljenih osoba je interno raseljeno unutar Brčko Distrikta BiH.

Nadalje, interno raseljavanje, odnosno raseljenost unutar domicilnih mjesta prebivališta, najprisutnija je u urbanim sredinama u kojima je bio i najviši broj stambenih jedinica/stanova u društvenom vlasništvu. Ovo se izravno može povezati sa znatnim brojem preostalih uništenih i oštećenih stambenih jedinica u višeobiteljskim zgradama, čija obnova uslijed visokih troškova sanacije i drugih problema, primjerice neriješenih imovinskih pitanja i sl., nije na zadovoljavajući način pratila potrebe za povratkom.

U Federaciji BiH najviše je raseljenih osoba na području općina Tuzlanskog kantona, Kantona Središnja Bosna i Kantona Sarajevo, dok u Republici Srpskoj najveći broj raseljenih osoba boravi u Banjoj Luci te na područjima općina Bijeljina, Doboje, Modriča, Prijedor i Zvornik.

Svi dostupni podaci o stanovništvu, pa tako i o broju raseljenih osoba, samo su službene evidencije i procjene, dok se ne objave službeni rezultati popisa stanovništva u BiH iz 2013. godine. Za sada, prema preliminarnim podacima popisa stanovništva objavljenim 5. studenoga 2013., **u BiH je popisano 3.791.662 osoba, od toga u Federaciji BiH 2.371.603 osobe, u Republici Srpskoj 1.326.991 i u Brčko Distriktu BiH 93.028 osoba.** Međutim, čak i preliminarni rezultati popisa podložni su promjenama za vrijeme statističke obrade podataka, a konačni rezultati popisa bit će objavljeni sukcesivno u razdoblju od 1. srpnja 2014. do 1. srpnja 2016. godine.

¹ Izvor podataka: Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica (stanje na dan 30. 9. 2015.)

² Izvor podataka: Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske (stanje na dan 30. 6. 2015.)

³ Izvor podataka: Odjel za raseljene osobe, izbjeglice i stambena pitanja Brčko Distrikta BiH (stanje na dan 31. 7. 2015.)

Povratak izbjeglica i raseljenih osoba i druga trajna rješenja

Povratak

Povratak u BiH započeo je odmah po okončanju sukoba. **Do sada je evidentirano oko 1.060.000 povrataka u BiH, od kojih je gotovo polovica tzv. manjinskih⁴.** Od ukupnoga broja ostvarenih povrataka, oko 610.000 ili 67 % odnosi se na povratak raseljenih osoba, a preostalih oko 450.000 ili 43 % na povratak izbjeglica.

Prema procjeni Ministarstva, stopa „manjinskih“ povrataka, izračunata na osnovi pretpostavljenog broja osoba koje su napustile svoja prijeratna prebivališta u odnosu na broj povratnika, u Federaciji BiH je 32 %, a u Republici Srpskoj 28,5 %, pri čemu je stopa povratka Bošnjaka u Republiku Srpsku 35 %, a Hrvata 8,5 %.

Teško je, međutim, reći koliko je izbjeglica i raseljenih osoba pronašlo trajna rješenja putem povratka jer, uz moguće značajnije odstupanje statističkih pokazatelja od stvarno ostvarenog povratka, prisutna je pojava da mnogi nakon ulaska ili uvođenja u posjed svoje imovine ili rekonstrukcije svojih prijeratnih stambenih jedinica i druge imovine, a što je zabilježeno kao povratak, ponovno privremeno ili trajno napuštaju svoja prijeratna prebivališta.

Procjene također pokazuju da je više od četvrtine izbjeglica i raseljenih osoba integrirano u zemljama prihvata i mjestima raseljenja u BiH ili je pronašlo neka druga trajna rješenja.

Ponovno je izgrađeno, odnosno obnovljeno više od 340.000 domova. U proteklome desetljeću, od kada je nadležnost za ova pitanja prenesena na vlasti u BiH, u sektor povratka u BiH uloženo je više od milijardu konvertibilnih maraka, od toga je oko 620 milijuna KM uloženo u stambenu obnovu, a gotovo 500 milijuna KM uloženo je u komplementarne mjere održivosti.

Pomoć putem različitih projekata prvenstveno je osmišljena kako bi podržala održivost procesa povratka, i to obnovom individualnih domova i zgrada, osnovne komunalne i socijalne infrastrukture. Najveći udio sredstava za potrebe održivosti usmjeren je za obnovu komunalne infrastrukture, poput putova, mostova, vodovoda, kanalizacije i sl., uključujući i značajna sredstva za elektrifikaciju povratničkih naselja. Preostala sredstva za održivi povratak odnose se na obnovu socijalne infrastrukture (vjerski objekti, obrazovne ustanove, ambulante, sportska igrališta, objekti za zadovoljavanje kulturnih potreba itd.), te za zapošljavanje u cilju održivosti.

Nesumnjivo su naponi koje ulažu vlasti u BiH na svim razinama, uz pomoć međunarodne zajednice, polučili vrlo konkretne i značajne rezultate, ali i pored toga, danas, dva desetljeća od potpisivanja DMS-a, **približno polovica od procijenjenoga broja izbjeglih i raseljenih osoba u BiH još je izvan svojih prijeratnih domova** i preostali su brojni izazovi na planu osiguranja pristupa pravima zajamčenim Aneksom VII. DMS-a.

Najveći broj izbjeglih i raseljenih osoba i dalje se ne može vratiti zato što njihova prijeratna imovina još nije obnovljena ili zato što u njihovim mjestima povratka teren nije očišćen od mina, nema osnovne infrastrukture, oskudne su mogućnosti zapošljavanja i dr.

Mnogo je osoba koje prije rata nisu posjedovale nikakvu imovinu, nisu ni imale priliku iskoristiti neki projekt koji bi im i njihovim obiteljima omogućio pronalaženje trajnog rješenja putem rekonstrukcije, mjera održivosti i dr., a u isto vrijeme nisu razvijeni odgovarajući programi koji bi pridonijeli pronalasku trajnih rješenja.

Istodobno, **mnogi povratnici koji su se do sada vratili suočavaju se s teškim socijalnim prilikama koje ugrožavaju mogućnost njihova opstanka u mjestima povratka.**

Ekonomske prilike i dalje su vrlo oskudne, često nedostaje infrastruktura, uključujući električnu energiju, a njihov pristup pravima i uslugama, poput zdravstvene zaštite, obrazovanja, socijalne skrbi i mirovine, ograničen je zbog različitih ustavnih, pravnih, finansijskih i drugih razloga.

⁴ „Manjinski“ povratak isključivo je tehnički termin koji se odnosi na osobe (konstitutivne narode) koje su se vratile u općine svoga prijeratnog prebivališta u kojima trenutačno u brojčanom smislu, preovlađuju neki drugi konstitutivni narodi.

U pojedinim slučajevima, primarna teškoća pri povratku je **izmijenjeno društveno okruženje** u kojem se nalaze povratnici i raseljene osobe, naročito mladi koji tragaju za mogućnostima višeg obrazovanja i zapošljavanja, pri čemu je **naročita teškoća nemogućnost zadržavanja stečenih prava u mjestima raseljenja, uključujući i prava koja se ne mogu prenijeti po povratku, a stečena su u zemljama privremenog prihvata ili u drugom entitetu unutar BiH.**

Ukupni troškovi realiziranja Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a, samo za potrebe obnove stambenih jedinica i osnovne infrastrukture u svrhu povratka, u Okvirnom programu povratka procijenjeni su na blizu 1,2 milijarde KM.

Međutim, budući da stvarne potrebe izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika u BiH uvelike premašuju dostupnu pomoć, **ta ogromna disproporcija između potreba i mogućnosti i dalje ostaje jedan od najbitnijih problema pri planiranju i realiziranju ciljeva iz Aneksa VII. DMS-a.**

U tom smislu, ključni cilj i dalje je osiguravati sredstva za sanaciju uništenih i/ili neuvjetnih stambenih jedinica za sve one koji ispunjavaju kriterije za dobivanje pomoći za obnovu u svrhu povratka, uz davanje prednosti najugroženijim kategorijama.

Druga trajna rješenja

Osim povratka kao trajnog rješenja, očito se za određeni broj raseljenih osoba neće moći pronaći trajna rješenja samo povratkom u prijeratna prebivališta. To se prije svega odnosi na one čiji je status raseljene osobe revidiran po osnovi zaštite, humanitarnih i drugih razloga, kao i osobe s posebnim potrebama, jer je u procesu ponovne registracije raseljenih osoba evidentirano da, nažalost, nemali broj raseljenih osoba u BiH pripada posebno ranjivim kategorijama stanovništva, kakve su: tjelesno i duševno onesposobljene osobe, kronični bolesnici, obitelji s jednim roditeljem, djeca bez roditelja, starije osobe bez sredstava za život, žrtve mučenja i ostale osobe koje se iz objektivnih razloga ne vraćaju.

Od ukupnoga broja raseljenih obitelji u BiH, gotovo četvrtina nositelja kućanstava u postupku ponovne registracije eksplicitno je izjavila da se ne želi vratiti u svoje prijeratno prebivalište. Najveći broj njih raseljen je na području Republike Srpske, što se odnosi na oko 7.300 obitelji, ukupno oko 23.000 osoba, odnosno oko 89 % svih onih koji se ne žele vratiti, nešto iznad 10 % odnosno oko 1.000 obitelji/2.700 osoba na području Federacije BiH, a preostalih neznatno iznad 1 % odnosno oko 100 obitelji/300 osoba na području Brčko Distrikta BiH.

Struktura raseljenih osoba koje se ne žele vratiti u prijeratna prebivališta prema mjestu raseljenja u najvećoj mjeri odražava i nacionalnu strukturu, sa stopostotnim brojem Srba u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH, dok su u Federaciji BiH dvije trećine ukupnoga broja onih koji isključuju opciju povratka Bošnjaci, preostala trećina Hrvati, a broj ostalih je neznatan.

Dakle, za približno 8.000 obitelji/26.000 raseljenih osoba, po osnovi osobno iskazane namjere, postoji potreba za pronalaženjem trajnog rješenja nekim oblikom integracije u mjestima raseljenja.

III. Trenutačno stanje po revidiranim područjima

III.a. Financiranje prava iz Aneksa VII. DMS-a

III.b. Stanje po revidiranim područjima – pristup pravima

III.a. Financiranje prava iz Aneksa VII. DMS-a

Prije pregleda stanja po revidiranim područjima i pravima iz Aneksa VII. DMS-a, dajemo pregled financiranja prava iz Aneksa VII. DMS-a za izvještajno razdoblje (2009.-2015.godina).

Ukupni troškovi realizacije Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a (okvirna procjena nedostajućih sredstava), samo za potrebe obnove stambenih jedinica povratnika i osnovne - prateće infrastrukture, u Okvirnom programu povratka izbjeglica i raseljenih osoba za razdoblje 2009.-2014. godina procijenjeni su na 1.210.551.000 KM (obnova stambenih jedinica 828.834.000 KM i obnova prateće infrastrukture 381.717.000 KM).

S ciljem ostvarivanja strateških ciljeva iz Revidirane strategije BiH za provedbu Aneksa VII. DMS-a, od procijenjenog iznosa od 1,21 milijardi KM za potrebe obnove stambenog fonda i prateće

infrastrukture, od 2009. godine do danas ukupno su osigurana sredstva u iznosu od oko 777 milijuna KM iz kreditnih i donatorskih sredstava, iz sredstava udruženih u Fond za povratak BiH i proračunskih sredstava entiteta i Brčko Distrikta BiH.

Po izvorima osiguranih sredstava:

- iz sredstva udruženih u Fond za povratak BiH – oko 89 milijuna KM;
- iz proračunskih sredstava entiteta i Brčko Distrikta BiH – oko 232 milijuna KM;
- iz kreditnih i donatorskih sredstava – oko 456 milijuna KM.

Prema raspoloživim podacima i procjenama:

- od ukupno osiguranih oko 777 milijuna KM za provedbu Aneksa VII. DMS-a, za financiranje programa povratka osigurano je oko 465 milijuna KM ili 60b%, a za financiranje prava raseljenih i izbjeglih osoba u BiH oko 312 milijuna KM ili 40 %;

- od ukupno osiguranih oko 777 milijuna KM za provedbu Aneksa VII. DMS-a, na projekte stambenog zbrinjavanja raseljenih osoba i povratnika odnosi se oko 592 milijuna KM ili 76,20 %, a na projekte održivosti i ostale projekte oko 185 milijuna KM ili 23,80 %.

Proračun/projekt	Ukupno (milijuna KM)	Stambeno zbrinjavanje			Održivost		
		Povratak raseljenih osoba	Integracija raseljenih osoba	Izbjeglice u BiH	Povratak raseljenih osoba	Integracija raseljenih osoba	Izbjeglice u BiH
Fond za povratak BiH	89	45	0	0	39,5	4,5	0
Federacija BiH	155,4	45,7	0	0	100,4	9,3	0
Republika Srpska	58,5	11,4	15,9	0	29,3	1,9	0
Brčko Distrikt BiH	18	17	1	0	0	0	0
RSP	197,5	126	51	20,5	0	0	0
CEB II	208	0	208	0	0	0	0
OPEC	12	12	0	0	0	0	0
SDF	22	22	0	0	0	0	0
IPA 2012	15	15	0	0	0	0	0
Vlada R. Hrvatske	1,5	1,5	0	0	0	0	0
	776,9	295,6	275,9	20,5	169,2	15,7	0
	100 %	38,05 %	35,51 %	2,64 %	21,78 %	2,02 %	0,00 %
	100 %	76,20 %			23,80 %		

III.b. Stanje po revidiranim područjima – pristup pravima

Revidiranom strategijom analizirano je stanje u deset ciljanih područja, koja su izravno povezana s provedbom Aneksa VII. DMS-a.

To su sljedeća područja:

1. Rekonstrukcija stambenih jedinica izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika, zatvaranje kolektivnih centara i rješavanje pitanja alternativnog smještaja raseljenih osoba i povratnika i socijalnog stanovanja, s posebnim naglaskom na probleme raseljenih osoba i izbjeglica i stambeno zbrinjavanje ranjivih kategorija povratnika;
2. Dovršetak procesa povrata imovine i stanarskih prava izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika;
3. Elektrifikacija povratničkih naselja i pojedinačnih stambenih jedinica povratnika;
4. Rekonstrukcija infrastrukture u mjestima od interesa za povratak izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika;
5. Zdravstvena zaštita raseljenih osoba i povratnika;
6. Socijalna sigurnost raseljenih osoba i povratnika;
7. Ostvarivanje prava na obrazovanje raseljenih osoba i povratnika;
8. Pravo na rad i zapošljavanje raseljenih osoba i povratnika;
9. Sigurnost raseljenih osoba i povratnika i deminiranje područja povratka;
10. Pravo na naknadu štete raseljenim osobama, izbjeglicama i povratnicima.

1. Rekonstrukcija stambenih jedinica izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika, zatvaranje kolektivnih centara i rješavanje pitanja alternativnog smještaja raseljenih osoba i povratnika i socijalnog stanovanja raseljenih osoba i izbjeglica i stambenog zbrinjavanja ranjivih kategorija povratnika

Popisom iz 1991. godine u BiH evidentirano je oko 1,1 milijun stambenih jedinica, od kojih se oko 275.000 odnosilo na stanove u društvenom vlasništvu. U ratu je uništeno i/ili oštećeno oko 460.000 stambenih jedinica, što čini preko 40 % prijeratnog stambenog fonda.

Od toga je broja oko 100.000 stambenih jedinica bilo u sastavu višeobiteljskih zgrada, tj. objekata zajedničkog stanovanja, a ostalo su individualne stambene jedinice. Gotovo 80 % stambenih jedinica bilo je ili potpuno razoreno ili teško oštećeno.

Do danas je ponovno izgrađeno, odnosno obnovljeno oko 340.000 domova.

Prema okvirnim procjenama troškova i vrstama intervencije u Okvirnom programu povratka izbjeglica i raseljenih osoba za razdoblje 2009.-2014. godina, trebalo je obnoviti još 34.918 stambenih jedinica.

Kada je riječ o obnovi stambenog fonda, poseban je problem obnova stambenih zgrada. Procjenjuje se da na području BiH još ima više od 200 stambenih zgrada koje nisu sanirane, s oko 1.700 stanova u tim zgradama koji su neuseljivi zbog devastiranosti. Po broju preostalih uništenih stanova u višeobiteljskim stambenim zgradama ističu se grad Mostar i općine Bosansko Grahovo, Drvar, Jajce, Goražde, Prijedor, Doboj, Sanski Most, Bosanska Krupa, Derventa i Brod, u kojima je više od polovice cjelokupnog preostalog uništenog i oštećenog stambenog fonda koji je ranije bio u društvenom vlasništvu.

Pitanju zatvaranja kolektivnih centara i alternativnog smještaja također je u Revidiranoj strategiji poklonjena velika pozornost, te je ovo pitanje ocijenjeno za jedan od ključnih prioriteta iz dva razloga: s jedne strane riječ je o iznimnom humanitarnom problemu, jer raseljene osobe godinama nakon potpisivanja DMS-a žive u kolektivnom obliku zbrinjavanja i uglavnom u veoma lošim uvjetima, a s druge su strane kolektivni centri i alternativni smještaj na teretu proračuna na svim razinama vlasti u BiH.

Prema procjenama UNHCR-a iz 2012. godine, u BiH je bilo evidentirano 158 kolektivnih centara s 8.581 korisnikom. Za potrebe izrade Studije izvodivosti za projekt "Zatvaranje kolektivnih centara i alternativnog smještaja putem osiguranja javnih stambenih rješenja – CEB II" evidentirano je 149 referentnih lokacija (kolektivni centri i alternativni smještaj). Provođenjem navedenog projekta bit će zatvoren 121 kolektivni centar.

S ciljem ostvarivanja ciljeva iz Revidirane strategije koji se odnose na stambeno zbrinjavanje i obnovu stambenog fonda i prateće infrastrukture, završena je ili je u tijeku realizacija proračunskih, kreditnih i donatorskih sredstava, kako slijedi:

a. Proračunska sredstva (ulaganja iz proračuna BiH, Federacije BiH, Republike Srpske i Vlade Brčko Distrikta BiH):

Bosna i Hercegovina

Udruživanjem sredstava putem sporazuma o udruživanju u Fond za povratak BiH (zajednički projekti), za financiranje prava iz Aneksa VII. DMS-a za razdoblje 2009.-2014.godine (podatci Fonda za povratak) ugovoreno je 93.466.000 KM, od čega je uplaćeno 89.124.545 KM. Razlika se odnosi na neizmirene obveze prema sporazumima o udruživanju za 2009. i 2010. godinu u ukupnome iznosu od 4.341.455 KM (neuplaćene obveze Republike Srpske).

Ukupno uplaćena sredstva na temelju odluka Komisije za izbjeglice i raseljene osobe BiH uložena su za sljedeće namjene:

- obnova individualnih stambenih jedinica - 34 milijuna KM (za ukupno 97 općina i 1.685 stambenih jedinica);
- obnova zgrada kolektivnog stanovanja/kondominiji – 5 milijuna KM (za ukupno 16 gradova/općina, 45 stambenih zgrada, 129 izravnih i 483 neizravnih korisnika);
- rješavanje pitanja kolektivnih centara i alternativnog smještaja – 9 milijuna KM;
- obnova komunalne i socijalne infrastrukture - 27 milijuna KM;
- elektrifikacija stambenih jedinica ostvarenog povratka – 14 milijuna KM za 79 projektnih općina i oko 2.200 korisnika/stambenih jedinica;
- ostali projekti (udružena sredstva s vladinim i nevladinim udrugama i institucijama i organizacijama međunarodne zajednice, interventna pomoć, komplementarni projekti i dr.).

Federacija BiH

Za razdoblje 2010.-2015. godine iz proračuna Federacije BiH za potrebe provedbe Aneksa VII. DMS-a izdvojeno je **ukupno 155.406.472,00 KM za sljedeće namjene:**

- za raseljene osobe i povratnike - 120.488.600,00 KM
- za razvoj održivosti povratka u Republici Srpskoj - 11.560.000,00 KM
- za potporu povratku izbjeglica i prognanih osoba s područja Posavine (RS) - 10.000.000 KM
- za programe potpore razvoja regije Srebrenica - 3.000.000,00 KM
- za potporu ostvarivanju održivog povratka izbjeglica i prognanih osoba s područja regije Srebrenica - 9.549.422,00 KM
- iz sredstava proračunske pričuve i ostalih transfera - 808.450,00 KM.

Republika Srpska

Za razdoblje 2009.-2015. godine iz Proračuna Republike Srpske za potrebe provedbe Aneksa VII. DMS-a izdvojeno je **ukupno 58.494.307,11 KM za sljedeće namjene:**

- namjenska izdvajanja za rješavanje problema izbjeglica i raseljenih osoba – 16.940.755,88 KM
- namjenska izdvajanja za rješavanje problema interno raseljenih osoba – 5.898.115,82 KM
- namjenska izdvajanja za financiranje povratka u Republiku Srpsku – 22.008.385,00 KM
- namjenska izdvajanja za financiranje povratka u Federaciju BiH – 4.125.291,25 KM
- namjenska izdvajanja za program „Trajna rješavanja za korisnike kolektivnih centara i alternativnih oblika stanovanja“ – 432.999,00 KM
- namjenska izdvajanja za zdravstveno osiguranje izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika – 1.882.260,16 KM
- tekući grantovi organizacijama i udrugama – 419.500,00 KM
- planirana sredstva iz proračuna za 2015. godinu – 6.787.000,00 KM.

Vlada Brčko Distrikta BiH

Za razdoblje 2009.-2015. godine iz proračuna Brčko Distrikta BiH za potrebe provedbe Aneksa VII. DMS-a izdvojeno je **ukupno 18.008.601,62 KM putem programa obnove stambenih jedinica u svrhu povratka i stambenog zbrinjavanja raseljenih osoba koje se žele integrirati na razini lokalne zajednice Vlade Brčko Distrikta BiH:**

- realizirana sredstva za razdoblje 2009.-2014. godine – 16.508.601,62 KM
- planirana sredstva iz proračuna za 2015. godinu – 1.500.000,00 KM.

b. Donacije i krediti

Osim proračunskih sredstava, iz **donatorskih i kreditnih sredstava** putem ciljanih projekata (RSP, CEBII, OPEC, SRF, IPA, Program Vlade Republike Hrvatske) u tijeku je realizacija oko 456 milijuna KM za obnovu oko 9.300 stambenih jedinica i druge mjere podrške provedbi Aneksa VII. DMS-a.

Državni projekt stambenog zbrinjavanja (DPSZ) u vezi s Regionalnim stambenim programom (RSP)

Izvor i vrijednost projekta: 101 milijun eura, od toga 85 milijuna eura donatorska sredstva (Fond RSP) i 15 milijuna eura vlastita kontribucija (dodjela građevnog zemljišta, pristojbe, priključci na infrastrukturu i sl., kao i određeni financijski doprinos).

Vrsta pomoći: obnova prijeratnih kuća i stanova u svrhu povratka, osiguranje stanova u višeobiteljskim zgradama (socijalno stanovanje), pružanje pomoći za stambenu izgradnju u svrhu lokalne integracije i smještaj u ustanovama socijalne skrbi.

Broj korisnika: stambena rješenja za 5.400 obitelji ili 14.000 osoba, za najugroženije korisnike iz ciljanih kategorija, uključujući:

- 2.400 izbjegličkih obitelji (5.000 osoba) koje se vraćaju u BiH iz Hrvatske i Srbije
- 600 izbjegličkih obitelji (1.700 osoba) iz Hrvatske u BiH/Republika Srpska
- 2.400 obitelji (7.000 osoba) iz kategorije najugroženijih interno raseljenih osoba koje žive izvan kolektivnih centara u BiH (korisnici iz kolektivnih centara isključeni su jer je u međuvremenu osiguran kredit također kod CEB-a za rješavanje pitanja kolektivnih centara i alternativnog smještaja u BiH).

Odobreni potprojekti: DPSZ se provodi u ciklusima, za koje se pripremaju posebni potprojekti koji se putem CEB-a dostavljaju Tehničkom odboru CEB-a, a zatim prosljeđuju Skupštini donatora na odobrenje.

Pravna osnova: Okvirni sporazum između Razvojne banke Vijeća Europe i BiH u vezi s Regionalnim programom za stambeno zbrinjavanje („Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori“, broj 4/14).

Na temelju Okvirnog sporazuma, za svaki potprojekt potpisuje se odgovarajući **sporazum o grantu**, sukladno Zakonu o postupku zaključivanja i izvršenja međunarodnih ugovora.

Do sada su potpisani sporazumi o grantu za provedbu tri potprojekata (BiH1, BiH2 i BiH3), a u pripremi je potpisivanje sporazuma i za preostala dva odobrena potprojekta (BiH3 i BiH4). Sporazumi se privremeno primjenjuju u isto vrijeme dok traje postupak ratifikacije, a kao preduvjet za isplatu tranši sredstava granta CEB-a za BiH osigurano je potrebno pravno mišljenje Ministarstva pravde BiH koje je zadovoljavajuće za CEB.

Na temelju raspoloživosti sredstava u Fondu RSP, **BiH je podnijela četiri zahtjeva za provođenje potprojekata** u vezi s Okvirnim sporazumom, a koje je odobrila Skupština donatora, što znači da su **sredstva osigurana**. U sklopu četiri odobrena potprojekta ukupne vrijednosti od **oko 41,3 milijuna eura bit će stambeno zbrinuto oko 1.870 obitelji dodjelom građevnog materijala (20 korisnika), obnovom i izgradnjom kuća (1.380 korisnika) te obnovom i izgradnjom stanova (438 korisnika)**.

Status: Do sada je Skupština donatora odobrila sva četiri potprojekta koje je BiH kandidirala unutar dostupnih sredstava u Fondu Regionalnog stambenog programa. Potprojekti će biti realizirani u više od 60 općina u BiH, a njima se rješava 35 % stambenih potreba BiH koje su predviđene u Zajedničkom programu.

Postupak zaključivanja ugovora za četvrti potprojekt još je u tijeku, kao i ugovora o operativnom grantu za pokriće troškova realizacije, ali očekujemo da će oba preostala sporazuma biti potpisana do kraja godine.

U sklopu prvog potprojekta, koji obuhvaća pomoć u stambenom zbrinjavanju za 170 obitelji, nakon dodjele građevnog materijala za 20 korisničkih kućanstava, pomoć u obnovi prijeratnih domova po sistemu “ključ u ruke” dobit će 150 obitelji. Završetak radova na obnovi i izgradnji svih povratničkih kuća iz potprojekta BiH1 očekuje se sredinom 2016. godine.

Za drugi potprojekt, u sklopu kojega će biti osigurano 780 stambenih rješenja za povratak i reintegraciju ili lokalnu integraciju u BiH, svi su korisnici već određeni. Pokrenute su tenderske procedure projektiranja, za koje je prethodno potrebno riješiti imovinskopravne odnose, te osigurati građevinske dozvole, što je u suradnji s općinama povratka do sada učinjeno za više od polovine odabranih korisnika. Radovi na izgradnji izvodit će se sukcesivno po projektiranju, a prve kuće mogle bi se početi graditi u proljeće 2016. godine. Završetak radova i useljenje korisnika iz drugog potprojekta u njihove prijeratne domove planiran je do kraja iste godine.

Nadalje, potpisivanjem Sporazuma o grantu za treći potprojekt BiH3, u sklopu kojeg je planirana izgradnja 20 višebitelskih zgrada s ukupno 438 stanova, stekli su se uvjeti za pokretanje tendera za projektiranje, što će biti uskoro učinjeno, budući da su pripremljene odgovarajuće podloge. Proveden je predodabir korisnika, a pravni okvir za izbor krajnjih korisnika, koji će teći istodobno s izgradnjom stanova, u završnoj je fazi.

Projekt "Zatvaranje kolektivnih centara i alternativnog smještaja osiguranjem javnih stambenih rješenja – CEB II"

Izvor: kredit Razvojne banke Vijeća Europe - CEB

Vrijednost projekta: 208 milijuna KM

Uvjeti: rok: 20 godina, grace period: 5 godina, kamata: subvencionirana.

Cilj projekta: realizacijom projekta omogućit će se zatvaranje najmanje 121 kolektivnog centra/alternativnog smještaja ili 76 % svih kolektivnih centara u BiH, uz mogućnost osiguranja stambenih rješenja za interno raseljene osobe i druge ugrožene osobe koje trenutačno borave u kolektivnim centrima/alternativnom smještaju i iznajmljenim stambenim jedinicama u BiH sa stambenim rješenjima prilagođenim njihovim posebnim potrebama i ugroženosti.

Broj korisnika: 2.611 stambenih jedinica sa 7.247 osoba u 82 zgrade (31 obnova, 51 izgradnja).

Način realizacije: zajmoprimalatelj je Ministarstvo financija i trezora BiH, koje je svu odgovornost za realizaciju projekta, upravljanje, koordinaciju, nadzor, praćenje i evaluaciju prenijelo na Ministarstvo. Projekt provode resorna entitetska ministarstva i Odjel za raseljene osobe, izbjeglice i stambena pitanja Vlade Brčko Distrikta BiH, koji su odgovorni za realizaciju projekta iz njihove nadležnosti u pogledu: odabira ciljanih kolektivnih centara i alternativnog smještaja, verifikacije korisnika koji ispunjavaju utvrđene kriterije za odabir, organizacije nabava, usluga projektiranja, kontrole usluga i radova na obnovi, rekonstrukciji ili izgradnji objekata, organizacije i nadgledanja radova na obnovi, rekonstrukciji ili izgradnji objekata, organizacije primopredaje ugovorenih radova, izvješćivanja u skladu s formatom i rasporedom koji će utvrditi Projektno-izvedbeni tim.

Status: U tijeku su pripreme aktivnosti za izradu projektno-izvedbene dokumentacije koja se očekuje u četvrtom kvartalu 2015. godine.

Projekt obnove stambenog fonda – OPEC

Izvor: kredit OPEC-ovog/OFID-ovog Razvojnog fonda

Iznos: 12.000.000 KM (7.000.000 američkih dolara)

Uvjeti: rok: 20 godina, grace period: 5 godina

Realizacija: 2013.-2015. godina

Cilj projekta: projekat je namijenjen za potrebe rekonstrukcije stambenih jedinica izbjeglica ili raseljenih osoba i povratnika. Cilj projekta je osigurati prebivalište i trajno stambeno rješenje za 400 obitelji ili oko 1.500 osoba koje su raseljene iz svojih domova za vrijeme sukoba 1992.-1995. godina.

Način realizacije: zajmoprimalatelj projekta Ministarstvo financija i trezora BiH prenijelo je ovlasti za cjelokupnu koordinaciju nad projektom na Ministarstvo. Projekt provode entitetska ministarstva, Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske i Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica. Financijska realizacija projekta odvija se putem Fonda za povratak BiH.

Status projekta: projekt su završila dva izvođača, u tijeku su aktivnosti u Brčko Distriktu BiH na obnovi 29 stambenih jedinica. Ukupno Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica i Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske: radovi su završeni u 51 gradu/općini, završena je 341 stambena jedinica. Zaključno s ovim izvješćem, ukupno je ugovoren iznos od 9.291.481,00 KM (projektiranje, izvođenje i nadzor).

Prema informacijama Fonda za povratak BiH, od ukupnih sredstava od 7 milijuna američkih dolara (12 milijuna KM), do sada je uplaćeno 8.325.950,61, a utrošeno 7.782.789,65 KM. Analizirajući dosadašnju realizaciju projekta OPEC-a i njegovog dovršetka, može se konstatirati da je postignut cilj projekta.

Projekt "Održivi povratak izbjeglica i raseljenih osoba: rekonstrukcija stambenih jedinica"

Izvor: kredit Saudijskog fonda za razvoj - SFD

Iznos: 22.000.000 KM (15.000.000 američkih dolara)

Uvjeti: rok: 25 godina, grace period: 5 godina, troškovi: 1 %

Cilj projekta: projekt je namijenjen za potrebe rekonstrukcije stambenih jedinica osoba koje imaju status izbjeglice ili raseljene osobe i povratnika. Cilj projekta je osigurati prebivalište i trajno stambeno rješenje za 901 obitelj ili oko 4.000 osoba koje su raseljene iz svojih domova za vrijeme sukoba 1992.-1995. godine.

Broj korisnika: 901 stambena jedinica (Federacija BiH - 553 stambene jedinice, Republika Srpska - 314 stambenih jedinica i Brčko Distrikt BiH - 34 stambene jedinice).

Način realizacije: zajmoprimalatelj projekta Ministarstvo financija i trezora BiH prenijelo je ovlasti za cjelokupnu koordinaciju nad projektom na Ministarstvo. Projekt provode Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske i Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica. Financijska realizacija projekta odvija se putem Fonda za povratak BiH, koji prima nalog za plaćanje s potrebnom dokumentacijom i dostavlja ga Ministarstvu financija i trezora BiH, koje ih dostavlja izravno Saudijskom fondu na plaćanje.

Status: u tijeku su aktivnosti na odabiru projekatana, nadzornih organa i izvođača radova.

Očekuje se početak izvođenja radova za oko 30 dana u devet općina na 77 stambenih jedinica, i to u općinama u kojima je proveden odabir izvođača radova. Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica do sada je odabralo projektante za 175 stambenih jedinica u 23 općine. Završeno je 78 projekata. Izabrani su nadzorni organi i izvođači radova za 78 projekata. U tijeku su aktivnosti na potpisivanju ugovora, a početak izvedbe radova očekuje se za 30 dana. Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske do sada je odabralo projektante za 186 stambenih jedinica u 16 općina. U tijeku je provođenje aktivnosti na potpisivanju ugovora.

IPA PROJEKT – Provedba Aneksa VII. „Potpora trajnim rješenjima predviđenim u Revidiranoj strategiji za provedbu Aneksa VII. DMS-a“

Izvor: Europska unija putem paketa IPA 2012 i UNHCR

Iznos: 15.000.000 KM (8.107.500,00 eura)

Cilj projekta: omogućiti domaćim dionicima da rješavaju preostale zapreke rješenjima za raseljene osobe i povratnike sukladno ciljevima iz Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a. Unutar ovoga cilja bit će osigurana trajna stambena rješenja za 125 ranjivih povratničkih i interno raseljenih obitelji, 480 obitelji bit će potpomognuto mjerama održivosti i za 500 osoba bit će osigurana djelotvorna mogućnost ostvarivanja prava te, bude li potrebno, pristup pravima i uslugama socijalne skrbi.

Način realizacije: izvođač projekta (UNHCR) i sedam partnerskih organizacija (UNDP, UNICEF, IOM, *Hilfswerk Austria international* (HWA), Bosanski humanitarni logistički servis (BHLS), Fondacija lokalne demokratije (FLD) i Vaša prava. Upravni odbor čine UNHCR, Ministarstvo i Direkcija za europske integracije.

Status: u tijeku je provođenje.

Program pomoći Vlade Republike Hrvatske za potporu povratku Hrvata iz R. Hrvatske u BiH

Izvor: Vlada Republike Hrvatske

Iznos: 1.500.000 KM (5.781.291,07 kuna)

Cilj projekta: potpora povratku Hrvata iz Republike Hrvatske u BiH

Način realizacije: odabir korisnika i isporuka građevnog materijala u nadležnosti je Vlade Republike Hrvatske.

Status: u tijeku je provođenje, do sada je obnovljeno 95 stambenih jedinica, a predviđa se obnova još oko 72 stambene jedinice u ovoj i idućoj godini. Trenutačno je problem vrlo složen sustav PDV-a u BiH.

Sažeto, ukupno osigurana sredstva (utrošena i projekti u tijeku) za financiranje prava iz Aneksa VII. DMS-a putem donatorskih i kreditnih projekata, udruženih sredstava u Fondu za povratak, ulaganja entiteta i Brčko Distrikta BiH za razdoblje 2009.-2015. godine iznose oko 777 milijuna KM.

U odnosu na ukupni predviđeni broj stambenih jedinica koje je potrebno obnoviti - 34.918 u 138 općina (planiran Revidiranom strategijom za provedbu Aneksa VII. DMS-a), broj obnovljenih stambenih jedinica u svrhu povratka iznosi 8.851 (oko 25,3 %), a broj stambenih jedinica čija je izgradnja predviđena u idućem razdoblju (ostvarivanje prava utvrđenih Aneksom VII. DMS-a, uključujući i povratak) u sklopu osiguranih projekata iznosi 8.989 (oko 25,8 %), što ukupno iznosi (izgrađeno i očekuje se izgradnja) 17.840 stambenih jedinica (oko 51,1 %). Najviše je obnovljeno stambenih jedinica u sljedećim općinama/gradovima/Distriktu: Brčko (1.538), Doboj (380), Mostar (326), Prijedor (322), Šamac (295), Foča (291), Bijeljina (239), Bratunac (197), Srebrenica (171) i Zvornik (171).

- U sljedećim općinama nije obnovljena niti jedna stambena jedinica: Gračanica (141 predviđena Strategijom), Grude (3), Istočni Stari Grad (4), Petrovo (2), Posušje (1), Srbac (3), Široki Brijeg (6) i Živinice (60) ili je obnovljena samo po jedna stambena jedinica: Banovići (162), Breza (46), Domaljevac/Šamac (42), Istočni Drvar (2), Kneževo (37), Kostajnica (16) i Srebrenik (112).
 - Najviše je potreba, prema Strategiji, iskazano u sljedećim općinama/gradovima: Srebrenica – 2.045 (obnovljeno 171), Zvornik – 1.687 (obnovljeno 171), Mostar – 1.190 (obnovljeno 326), Bratunac – 1.188 (obnovljeno 197), Brod - 886 (obnovljeno 134), Foča - 871 (obnovljeno 291), Zavidovići - 809 (obnovljeno 53), Derventa - 801 (obnovljeno 141), Goražde - 759 (obnovljeno 96), Doboj - 737 (obnovljeno 380), Lukavac - 698 (obnovljeno 36), Vlasenica - 620 (obnovljeno 48), Rogatica - 618 (obnovljeno 105) i Višegrad - 616 (obnovljeno 115).

Sastavni dio ovoga izvješća je **Tablica o ulaganjima u općine u BiH po entitetima i općinama za razdoblje od 1. 1. 2009. do 31. 12. 2014. godine.**

2. Dovršetak procesa povrata imovine i stanarskih prava izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika

Za vrijeme rata u BiH oko 225.000 stambenih jedinica bilo je privremeno zauzeto, a do danas je više od 220.000 tih stambenih jedinica vraćeno prijeratnim vlasnicima i nositeljima stanarskih prava, što čini stopu provedbe imovinskih zakona od preko 99 %. Time je ovaj strateški cilj BiH u suštinskom smislu okončan.

U Revidiranoj strategiji za zapreke konačnom rješavanju ovoga pitanja prepoznato je: veliki broj upravnih postupaka i upravnih sporova pred redovnim sudovima i njihova dugotrajnost, dugotrajnost parničnog postupka pred nadležnim sudovima u slučajevima kada se odlučuje o predhodnim pitanjima, posebni slučajevi koji se odnose na smještaj u privremenim objektima kakvi su barake, radnički stanovi u sklopu školskih objekata, na gradilištima, stanovi vezani uz obavljanje službene dužnosti, prostorije za nužni smještaj, a na kojima se nije moglo steći stanarsko pravo, zatim specifičan problem koji se tiče povrata imovine i stanova koji su bili predmetom prijenosa prava raspolaganja, npr. zamjena ili prodaja između Republike Hrvatske i BiH i pravne valjanosti takvih ugovora, povrat vojnih stanova, mandat i nadležnost Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica (domaći CRPC) i dr.

U Strategiji su dane sljedeće preporuke i prijedlozi mjera za unaprjeđenje stanja u realiziranju pristupa pravu na povrat imovine i stanarskih prava: poštivanje mjerodavnih odredaba Zakona o upravnom postupku i upravnim sporovima kako bi se osiguralo što brže rješavanje imovinskih postupaka/sporova; preporuka nadležnim sudovima u BiH je da predmete/tužbene zahtjeve koji su im upućeni za rješavanje predhodnog pitanja, po prekinutim upravnim postupcima kod lokalnih stambenih tijela, rješavaju po hitnom postupku i tako doprinesu pravovremenom okončanju postupka za povrat imovine, kao i podizanju razine pravne sigurnosti; dužnost tijela odgovornih za nemogućnost povrata stambenih jedinica, zbog demoliranja, izvlaštenja (eksproprijacije), promjene urbanističkih i regulacijskih planova, gradnje od strane trećih osoba i sl., jest omogućiti povrat u prijašnje stanje rekonstrukcijom, dodjelom zamjenske stambene jedinice ili dodjelom pravedne novčane naknade; preporuka nadležnim tijelima koja u parničnom postupku rješavaju povrat imovine i stanarskih prava je da u svim slučajevima vezanim uz povrat imovine izbjeglica, raseljenih osoba/povratnika angažiraju sva raspoloživa sredstva kako bi sve neriješene slučajeve što prije okončali i na taj način omogućili svim raseljenim osobama povratak u svoje prijeratne domove; u slučajevima kada nije moguće vratiti imovinu i stanarsko pravo povratnicima koji ispunjavaju zakonske uvjete, nadležna tijela vlasti trebaju prioritetno riješiti ove slučajeve putem programa/projekata socijalnog stambenog zbrinjavanja; omogućiti priznavanje stranih sudskih sporova između BiH i Republike Hrvatske po osnovi načela reciprociteta, a tiču se sporova vezanih za zamjenu imovine; glede pitanja vojnih stanova, dana je preporuka Vladi Federacije BiH da okonča izvršne postupke po odlukama Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica; dati prioritet predmetima/tužbenim zahtjevima u upravnim sporovima upućenim na odluku Komisije; preporučeno je da nadležna tijela uklone sve administrativne zapreke za povrat i nesmetano uživanje nekretnina koje ne služe za stanovanje (obradivo zemljište, šumsko zemljište, poslovni prostori i sl.), te da se postupak povrata ove imovine u najvećoj mjeri pojednostavi.

I dalje nadležne institucije zaprimaju predstavke građana koje se odnose na: duljinu trajanja sudskih/parničnih postupaka i upravnih sporova pred nadležnim sudovima, istodobno se vode sporovi u kojima prijeratni nositelji stanarskih prava, kao i vlasnici imovine, tužbenim zahtjevima kod nadležnih sudova traže povrat njihove porušene imovine, kao i rušenje novoizgrađenih objekata; podneske zbog nepostupanja Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih osoba, koja je prestala postojati 2009. godine, evidentan je veći broj zaprimljenih zahtjeva/upita Suda BiH kojima se traži očitovanje nepostojeće Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica u predmetima tužbi stranaka u upravnim sporovima kojima stranke u predmetima povrata traže poništenje odluka Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica i povrat prijeratnog stana/imovine u BiH. Sudski postupci traju izvan razumnog roka zato što nema pasivno legitimirane stranke.

Prema istraživanju OESS-a, nije postignut značajan napredak u rješavanju ovog malog dijela preostalog posla na planu povrata imovine i stanarskih prava, jer sudski postupci, kako smo već naveli, i dalje su dugotrajni i određeni broj imovinskih slučajeva u zadnjih deset godina još su na sudu zbog svoje složenosti, te bi nadležna tijela trebala ubrzati postupak vezan uz predmete povrata imovine i stanarskih prava.

Nadležne institucije vlasti, ali i domaće i međunarodne vladine i nevladine organizacije (među njima i Vaša prava BiH), izvještavaju da je u zadnje dvije godine pokrenuto više postupaka potraživanja naknade privremenih korisnika za uloženo u imovinu prijeratnih nositelja stanarskog prava ili vlasnika nekretnina. Privremeni korisnici koristili su se opcijom da od nositelja stanarskih prava/vlasnika imovine sudskim putem traže plaćanje naknade za uloženo. U vezi s tim, često su sudske odluke⁵ bile oprečnog karaktera, osobito u visini i pravnoj osnovi (nužni ili korisni troškovi) za dosuđenu naknadu za uloženo privremenom korisniku. Potraživanja po ovoj osnovi nositelji stanarskih prava/vlasnici imovine nisu mogli izmiriti pa su pokretani ovršni postupci kojima je traženo evidentiranje potraživanja u zemljišne knjige - upis hipoteke do visine potraživanja, a radi realizacije potraživanja i konačna javna prodaja takvih nekretnina. Uvijek je kupac bio privremeni korisnik, koji bi na taj način postajao vlasnik nekretnine. Mnogi povratnici su na takav način, zbog nemogućnosti plaćanja visoke naknade za uloženo (zajedno s kamatama i sudskim troškovima), ostajali bez svoje imovine ili su u konačnici suočeni s ovakvim epilogom.

Neovisno, dakle, o tome što je BiH realizirala pitanje povrata imovine i stanarskih prava u više od 99 % slučajeva i kao takva se tretira kao dobar primjer u regiji i šire, ipak čak i ograničeni i relativno mali broj preostalih slučajeva ostavlja negativnu sliku na taj rezultat i općenito na pravo na dom, mirno uživanje doma i na imovinu, a u vezi s realizacijom Aneksa VII. DMS-a.

3. Elektrifikacija povratničkih naselja i pojedinačnih stambenih jedinica povratnika

I pored činjenice da je 20 godina nakon potpisivanja DMS-a u BiH više od 1.500 povratničkih obitelji i dalje bez električne energije, trend donacija opada. To je naročito iskazano na ruralnim područjima povratka gdje je potrebno uložiti veća financijska sredstva u saniranje elektromreže za mali broj povratnika. Donatori, najčešće, uz rekonstruiranje stambenih jedinica osiguravaju manje od 10 % vrijednosti projekta za ukupne potrebe infrastrukture, a ne samo za elektrifikaciju. Elektrodistribucije su se angažirale na priključenju stambenih jedinica povratnika uglavnom u slučajevima kada nije bilo potrebno izdvojiti veća financijska sredstva. To su najčešće bili objekti koje je bilo moguće priključiti, prema Sporazumu o ponovnom priključenju stambenih objekata povratnika na elektrodistributivnu mrežu u BiH, te objekti koji su dobili donaciju najčešće u elektromaterijalu. Tržišno orijentirana elektroprivredna poduzeća ne prepoznaju kao svoj prioritet elektrifikaciju lokacija/objekata povratka za koja je potrebno osigurati veća financijska ulaganja po objektu/povratniku.

Preporuke u Revidiranoj strategiji bile su jačati učinkovit sustav razmjene informacija između resornih ministarstava i službi, općina, NVO-a i donatora s jedne i elektroprivreda/elektrodistribucija s druge strane, a sve u svrhu praćenja i evidentiranja stanja i potreba na terenu, osiguranja i planiranja utroška sredstava, praćenja načina i dinamike realiziranja, te evaluacije projekata elektrifikacije; nastaviti prikupljati i objedinjavati sve informacije u vezi s elektrifikacijom lokacija/objekata ostvarenog i planiranog povratka;

raditi na uklanjanju svih prepreka nesmetanoj elektrifikaciji povratničkih lokacija, uključujući i izmjene zakonskih odredaba kojima se uređuju ova pitanja. Elektrifikacija lokacija/objekata ostvarenog i planiranog povratka je egzistencijalna potreba i neupitno pravo svakog povratnika, ali i interes svih struktura društva i trebaju ga prepoznati kao prioritet sve razine vlasti, uključujući i općine, a osobito elektroprivrede/elektrodistribucije koje su i vlasnici elektrodistributivnih mreža na području njihove odgovornosti. Sve navedene mjere moraju osigurati povratnicima jednak i nediskriminirajući pristup elektrodistributivnoj mreži na cijelome teritoriju BiH. U tom smislu je suradnja institucija vlasti s nevladinim sektorom od ključne važnosti. Potrebno je sastaviti listu prioriteta elektrifikacije po općinama, planove elektrifikacije usklađivati s listom prioriteta, u najvećoj mogućoj mjeri smanjiti administrativne i druge troškove korisnika/povratnika. Osigurati financijska sredstva za realiziranje projekata elektrifikacije lokacija/objekata ostvarenog i planiranog povratka.

U projekte elektrifikacije stambenih jedinica raseljenih osoba i povratnika u razdoblju 2009.-2015. godine uloženo je 14.224.122,00 KM za 79 općina i 2.208 korisnika/stambenih jedinica.

Za elektrifikaciju stambenih jedinica povratnika iz proračuna institucija BiH za 2009. i 2010. godinu izdvojeno je ukupno 10.724.122,00 KM za projekte elektrifikacije u više od 50 projektnih općina. U sklopu projekta ZPE09 odobreno je ukupno 5.491.512,00 KM, raspoređenih na 42 projektne općine, a u sklopu projekta ZPE10 odobreno je ukupno 5.232.610,00 KM, raspoređenih na 41 projektne općine. Kao rezultat omogućeno je priključenje na elektromrežu oko 1.300 obnovljenih stambenih jedinica povratnika (odabrane mikrolokalitete i korisnike pomoći u elektrifikaciji kandidirale su općine/gradovi u BiH, prema propozicijama javnog poziva koji je raspisalo Ministarstvo. Odabir općina/mikrolokacija, kao i visina dodijeljenih sredstava, propisani su odlukama Komisije za izbjeglice i raseljene osobe u BiH).

Ministarstvo je, kao ključni partner, uspostavilo suradnju i pružilo podršku UNDP-u u razdoblju 2010.-2013. godine i aktivno sudjelujući u provođenju projekata elektrifikacije područja s potvrđenim povratkom (17 općina, 408 korisnika/stambenih jedinica, oko 2,1 milijun KM), za koje je osnovna sredstva osigurala Vlada Kraljevine Norveške (dio sredstava odobrila je i Komisija za izbjeglice i raseljene osobe u BiH i ostale domaće institucije), a za provođenje je bio zadužen UNDP.

U 2012. i 2013. godini, na temelju odluke Komisije za izbjeglice i raseljene osobe BiH, odabrani su prioritetni projektni lokaliteti za projekte elektrifikacije stambenih jedinica i raseljenih osoba u ukupnom iznosu od 1.400.000,00 KM (20 projektnih općina, 56 projektnih lokacija, na temelju provedenog poziva općinama, kada je evidentirano više od 1.800 obnovljenih stambenih jedinica koje treba priključiti na elektromrežu). Procjene su da će se realizacijom spomenute odluke priključiti 312 obnovljenih stambenih jedinica na elektromrežu.

Ministarstvo je u prosincu 2005. godine iniciralo aktivnosti na potpisivanju Sporazuma o ponovnom priključenju stambenih objekata povratnika na elektrodistributivnu mrežu u BiH, kojim su se, među ostalima, elektroprivrede u BiH obvezale da povratnicima ne naplaćuju jednokratnu naknadu za angažiranu snagu električne energije do vrijednosti proračunate za veličinu i odlike prijeratnog objekta, kao ni pristojbe za ponovnu prijavu priključenja prijeratnog objekta. Osim Ministarstva, stranke potpisnice Sporazuma su i resorna entitetska ministarstva i elektroprivrede, a u svojstvu svjedoka potpisani su OHR, OEES i UNHCR - ukupno devet potpisnika.

Do početka 2015. godine Sporazum je primjenjivan na cijelome teritoriju BiH, kada su Ministarstvo obavijestili povratnici i lokalne zajednice da JP Elektroprivreda BiH osporava primjenu Sporazuma i od povratnika traži naknadu za priključenje njihove stambene jedinice na elektrodistribucijsku mrežu. Kako JP Elektroprivreda BiH pokriva samo jedan dio teritorija BiH, to znači da bi naknadu za priključenje plaćali samo povratnici koji su na teritoriju pod jurisdikcijom JP Elektroprivreda BiH. Ministarstvo je odmah reagiralo prema JP-u Elektroprivreda BiH, ali je korespondencija trajala dulje vrijeme te je napokon postignut sljedeći dogovor:

JP Elektroprivreda BiH prihvatila je nastavak primjene Sporazuma (nakon osam mjeseci zastoja, akt broj: 01-28069/15 od dana 17. 9. 2015., a na temelju dostavljenog tumačenja Regulatornog povjerenstva za energiju u FBiH (FERK), akt broj: 01-01-454-06/15 od dana 15. 9. 2015.), te su time ponovo osigurana temeljna načela osiguranja jednoobrazne i usklađene primjene Aneksa VII. DMS-a na cijelome teritoriju BiH.

Elektrifikacija/priključenje stambenih jedinica povratnika egzistencijalna je potreba i neupitno pravo svakog povratnika, a vjerujemo i interes svih struktura društva, osobito institucija s javnim ovlastima kakva je JP Elektroprivreda BiH.

4. Rekonstrukcija infrastrukture u mjestima od interesa za povratak izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika

Najveći udio sredstava za potrebe održivosti usmjeren je za obnovu komunalne infrastrukture, poput putova, mostova, vodovoda, kanalizacije i sl., uključujući i znatna sredstva za spominjana pitanja elektrifikacije povratničkih naselja. Preostala sredstva za održivost odnose se na obnovu socijalne infrastrukture (vjerski objekti, obrazovne ustanove, ambulate, sportska igrališta, objekti za zadovoljavanje kulturnih potreba itd.) te za zapošljavanje u cilju održivosti.

Osnovni identificirani problem vezan uz područje komunalne i socijalne infrastrukture jest postojanje nerazmjera između ulaganja i potreba. Nemali broj povratnika već godinama po povratku nema pristup električnoj energiji, voda, nema riješeno pitanje otpadnih voda, putnih komunikacija itd., kao i mnogim drugim sastavnicama komunalne i socijalne infrastrukture. Osim nedostataka finansijskih sredstava potrebnih za obnovu u cjelini, nerijetke su opstrukcije povratka u pojedinim lokalnim zajednicama diskriminatorskim odnosom prema povratnicima i dr.

Jedan broj lokalnih zajednica ne uvažava stvarne prioritete, tako da se infrastrukturni projekti provode čak i tamo gdje nema izraženog interesa za povratak, što za posljedicu ima da stvarni povratnici ostaju uskraćeni zbog neodgovarajućeg odabira projekata, čime je održivost njihova povratka dodatno otežana, a u određenim slučajevima i dovedena u pitanje. Bilo je negativnih primjera da provođenje infrastrukturnih projekata nije pratilo praćenje rezultata, što je pogodovalo zlouporabama, a među povratnicima stvaralo nepovjerenje u institucije. Zbog rasparčanih intervencija na terenu, u kojima rekonstrukciju stambenih jedinica nije pratila rekonstrukcija komunalne i socijalne infrastrukture, dolazilo je do toga da su troškovi održivog povratka po povratničkoj obitelji bili znatno uvećavani.

Strateškim preporukama zatraženo je prioritarno osiguranje sredstava za sanaciju komunalne i socijalne infrastrukture za potrebe osoba koje su se već vratile u svoje obnovljene stambene jedinice. Trebalo je uspostaviti bazu podataka o stanju infrastrukture na području BiH za potrebe potencijalnih korisnika pomoći – povratnika, donijeti kriterije za odabir prioritarnih lokaliteta povratka (pritom posebno imati u vidu siromašnije općine) u kojima je potrebno sanirati infrastrukturne objekte, na osnovi kojih bi se transparentno, putem javnih natječaja, birali i provodili projekti. Zatraženo je od Ministarstva, sukladno njegovoj koordinirajućoj ulozi, da objedinjuje sve zahtjeve i informacije od značaja za obnovu putne, vodovodne i kanalizacijske mreže, kao i potrebe za obnovom objekata socijalne infrastrukture i dr.

Ministarstvo je u izvještajnom razdoblju neprekidno vodilo aktivnosti na utvrđivanju potreba u obnovi komunalne i socijalne infrastrukture za potrebe povratnika i raseljenih osoba, kao i na unaprjeđenju postupka dodjele pomoći putem javnih natječaja ovim kategorijama korisnika u BiH.

U međuvremenu je za obnovu komunalne i socijalne infrastrukture Komisija za izbjeglice i raseljene osobe BiH u razdoblju 2009.-2015. godine iz sredstava Fonda za povratak BiH odobrila ukupno 27 milijuna KM, i to:

- u 2009. godini odobrena su sredstva u iznosu od 8.383.000 KM;
- u 2010. godini odobrena su sredstva u iznosu od 13.695.000 KM;
- u 2013. godini odobrena su sredstva u iznosu od 2.300.000 KM (sredstva za 2012. i 2013. godinu);
- u 2014. godini odobrena su sredstva u iznosu od 2.600.000 KM (2.000.000 KM iz udruženih sredstava u 2014. godini i 600.000 KM preusmjerena sredstva iz 2012. i 2013. godine).

Iz proračuna Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica za pomoć putem projekata održivosti raseljenih osoba i povratnika u razdoblju 2009.-2015. godine uloženo je oko 110 milijuna KM, dok je iz proračuna Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske za pomoć putem projekata održivosti raseljenih osoba i povratnika u razdoblju 2009.-2015. godine uloženo oko 31 milijun KM.

5. Zdravstvena zaštita raseljenih osoba i povratnika

Identificirani problemi u području zdravstvene zaštite obuhvaćeni Revidirnom strategijom za provedbu Aneksa VII. DMS-a bili su: visoka stopa zdravstveno neosiguranih osoba, uključujući povratnike i raseljene osobe; neujednačeni propisi iz područja zdravstvene zaštite; strah od gubitka stečenih prava u mjestima raseljenja; teškoće u primjeni Sporazuma o načinu i postupku korištenja zdravstvene zaštite osiguranih osoba na teritoriju BiH, izvan područja entiteta odnosno Brčko Distrikta BiH kojemu

osigurane osobe pripadaju; trajanje statusa povratnika; obvezno zdravstveno osiguranje za djecu, bez obzira na status roditelja; ostvarivanje zdravstvene zaštite neosiguranih osoba starijih od 65 godina; rokovi za prijavu zavodu za zapošljavanje posredstvom kojeg se ostvaruje zdravstvena zaštita; nedovoljna informiranost povratničke i raseljeničke populacije i dr.

Preporuke i prijedlozi mjera za unaprjeđenje stanja u području zdravstvene zaštite bili su: pokrenuti inicijativu u Ministarstvu za pristupanje izmjenama i dopunama Sporazuma o načinu i postupku korištenja zdravstvene zaštite osiguranih osoba na teritoriju BiH, izvan područja entiteta odnosno Brčko Distrikta BiH kojem osigurane osobe pripadaju, a u vezi s pristupom zdravstvenoj zaštiti raseljenih osoba i povratnika, pokrenuti inicijativu za izmjene i dopune Zakona o izbjeglicama iz BiH i raseljenim osobama u BiH i povratnicima, ujednačiti trajanje povratničkog statusa u svim zakonskim propisima, osigurati rješenja kojima će djeca imati status osigurane osobe bez obzira na status njihovih roditelja, osigurati djeci zdravstvenu zaštitu tijekom osnovnog, srednjeg i redovnog studiranja, pokrenuti aktivnosti kako bi osobe starije od 65 godina imale zdravstveno osiguranje, ukloniti rokove za prijavu u zavodima za zapošljavanje, što je osnova za zdravstveno osiguranje nezaposlenih osoba, omogućiti raseljenim osobama/povratnicima nesmetano uključivanje u sustav zdravstvenog osiguranja nakon prestanka statusa.

U području zdravstvene zaštite raseljenih osoba i povratnika, a sukladno identificiranim problemima i preporukama iz Revidirane strategije, **učinjen je vrlo mali napredak**. Do danas nije pokrenuta inicijativa na razini BiH za izmjene i dopune Sporazuma o načinu i postupku korištenja zdravstvene zaštite osiguranih osoba na teritoriju BiH, izvan područja entiteta odnosno Brčko Distrikta BiH, kojim bi se bolje uredilo područje zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja posebno ugroženih skupina stanovništva kakve su izbjeglice i raseljene osobe. U Federaciji BiH donesen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenom osiguranju, u smislu rješavanja statusa djece i osoba starijih od 65 godina.

Federacija BiH omogućila je oblik zdravstvene zaštite povratnika primjenom Odluke o ostvarivanju prava iz bolničke zdravstvene zaštite povratnika iz Federacije BiH u Republiku Srpsku u zdravstvenim ustanovama u Federaciji BiH, koja je revidirana i unaprijeđena na osnovi predhodnih iskustava.

Parcijalna rješenja, koja je poduzeo jedan entitet, privremenog su karaktera i njihovom se rješavanju mora pristupiti sustavno za cjelokupan prostor BiH.

Prema mišljenju Zavoda zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije BiH, preduvjet za unaprjeđenje zdravstvene zaštite u reintegriranju povratnika jest usuglašavanje i harmoniziranje propisa odnosno donošenje sustavnih zakonskih rješenja za ovu populaciju tako da dobiju status osigurane osobe i nakon što izgube status raseljene osobe, odnosno vrate se u prijeratno mjesto prebivališta.

Pravo na zdravstveno osiguranje trebalo bi biti jednako za sve građane BiH. Sporazumom o načinu i postupku korištenja zdravstvene zaštite osiguranih osoba na teritoriju BiH trebalo bi utvrditi minimalne standarde i popis temeljnih zdravstvenih usluga koje se mogu prenositi između različitih sustava zdravstvenog osiguranja, te unutar zdravstvene zaštite utvrditi prenosiva prava u 12 fondova zdravstvene zaštite u BiH. Sukladno koordinirajućoj ulozi, ove aktivnosti trebalo bi pokrenuti i voditi Ministarstvo civilnih poslova BiH.

Područje zdravstvene zaštite u Republici Srpskoj uređeno je Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, te se sukladno zakonskim aktima zdravstvena zaštita ostvaruje pod jednakim uvjetima, u što su, među ostalima, svrstana djeca do navršениh 15 godina i studenti do kraja školovanja, a najkasnije do 26. godine te osobe starije od 65 godina. U području zdravstvene zaštite važna je i uloga Savjeta za zdravlje, koje osniva Vlada Republike Srpske kao savjetodavno tijelo, a čija se nadležnost odnosi na analizu stanja u području zdravstvene zaštite, te predlaganje i poticanje donošenja mjera za unaprjeđenje zdravstvene zaštite, planiranja, programiranja, razvoja, edukacije i drugih pitanja iz zdravstvene zaštite od interesa za Republiku Srpsku.

Što se tiče zdravstvene zaštite u Brčko Distriktu BiH, ona je dostupna svima bez obzira na status, a Odjel za zdravstvo i ostale usluge Vlade Brčko Distrikta BiH podržava inicijativu za zakonsko omogućavanje pružanja zdravstvenih usluga svim građanima BiH u oba entiteta i Brčko Distriktu BiH.

Prema istraživanju i mišljenju organizacije Vaša prava BiH, **uslijed ekonomske (ne)razvijenosti, kompliciranih i podijeljenih nadležnosti te propisa u sustavu zdravstvene zaštite u BiH, nedovoljan je i neučinkovit pristup zdravstvenom osiguranju te, shodno tome, i zdravstvenoj zaštiti za raseljene osobe i povratnike**. Povratnici (posebno u rubnim dijelovima entiteta ili mjestima udaljenim od središta općina u kojima su domovi zdravlja/zdravstvene ustanove), pitanje zdravstvenog osiguranja rješavaju tako što zadržavaju osiguranje prema zakonskoj osnovi i u mjestu u kojem su bili raseljeni.

6. Socijalna i mirovinsko-invalidska zaštita raseljenih osoba i povratnika

Identificirani problemi u području socijalne i mirovinsko-invalidske zaštite tijekom izrade Revidirne strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a bili su: neujednačenost međuentitetskih propisa u BiH, onemogućavanje ostvarivanja prava na socijalnu zaštitu po istoj osnovi i u istim iznosima za sve građane BiH s refleksijom na raseljene osobe i povratnike, nepostojanje zakonskog okvira kojim bi se odredio minimum socijalne zaštite za svakog građanina BiH, neujednačen odnos prema povratnicima u smislu ostvarivanja prava iz socijalne zaštite, nedostatak financijskih sredstava za socijalna davanja, sporost u rješavanju zahtjeva za prava iz socijalne zaštite u mjestima povratka, trajanje prebivališta u mjestima povratka koje je uvjet za socijalna primanja, rastuće siromaštvo među raseljenim osobama i povratnicima i sve veća socijalna isključenost, potreba za izmjenama i dopunama Sporazuma o međusobnim pravima i obvezama u provođenju mirovinskog i invalidskog osiguranja na jedinstvenom pravnom i ekonomskom području BiH, a kako bi se izbjegla diskriminacija u visini isplate mirovine.

Preporuke i prijedlozi mjera za unaprjeđenje stanja u području socijalne i mirovinsko-invalidske zaštite iz Revidirane strategije bile su: pokrenuti inicijativu za zakonsko utvrđivanje minimuma socijalne zaštite i socijalne potpore za socijalno ugrožene skupine socijalno potrebitih, pokrenuti inicijativu za usklađivanje zakona na razini entiteta i Brčko Distrikta BiH iz područja socijalne zaštite, izmijeniti i dopuniti Sporazum o međusobnim pravima i obvezama u provođenju mirovinskog i invalidskog osiguranja na jedinstvenom pravnom i ekonomskom području BiH, uspostaviti mehanizam evidentiranja povratnika, omogućiti zadržavanje prethodno ostvarenih prava do provođenja usklađivanja propisa iz socijalne zaštite, pojednostaviti procedure dodjele jednokratne novčane potpore i povećati izdvajanja za projekte održivog povratka na svim razinama koja bi ciljano sadržavala stavku za socijalne potrebe povratnika.

U ovome su području i dalje uočeni sljedeći problemi: nisu utvrđeni financijski minimumi i maksimumi u ostvarivanju prava propisanih entitetskim zakonima iz područja socijalne zaštite, postoje kašnjenja u isplati socijalnih davanja, i dalje su prisutni nepoštivanje prava iz socijalne zaštite koja su propisana entitetskim zakonima i različit tretman građana u entitetima, pokrenute su inicijative za jednake standarde za prijenos prava između entiteta i kantona.

Putem Misije OEES-a prati se rad ustanova socijalne skrbi na razinama lokalne zajednice, posebno raseljenih osoba i povratnika **te je, prema podacima OEES-a, u 2014. godini zabilježen negativan trend u pogledu pristupa pravima na socijalnu zaštitu najugroženijih kategorija zbog financijskih problema i posebno posljedica poplava koje su uzrokovale još gore uvjete za najugroženije kategorije te potencijalan porast broja korisnika socijalne potpore.**

Pomak u području mirovinsko-invalidske zaštite u odnosu na raseljene osobe i povratnike jest donošenje Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju Federacije BiH 2012. godine, kojim je propisano pravo raseljenih osoba na ostvarivanje mirovine po povratku u Federaciju BiH. Do lipnja 2013. godine 3.500 umirovljenika povratnika iz Republike Srpske na teritoriju Federacije BiH na temelju novih propisa mogli su ostvariti mirovinu prijavom u Mirovinski fond Federacije BiH.

Prema mišljenju Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite Republike Srpske, potrebno je izmijeniti Sporazum o međusobnim pravima i obvezama u provođenju mirovinskog i invalidskog osiguranja, te oni predlažu zaključivanje novog sporazuma kojim bi bile otklonjene sve uočene slabosti iz važećega, a sukladno, kako je navedeno u mišljenju toga ministarstva, presudama Europskog suda za ljudska prava i Odluci Doma za ljudska prava.

Ne ulazeći u osnovanost ovog problema, očito nema unificiranog stajališta o potrebi provedbe toga sporazuma, te se nadležne institucije trebaju dogovoriti i koordinirati glede ovoga pitanja.

Ipak, zbog neusklađenosti standarda za ostvarivanje prava među entitetima, otežava se mogućnost prijenosa prava osoba kojima je pomoć potrebna između različitih sustava socijalne zaštite, čime se otežava pristup pravima ili nove prijave za status.

Prema mišljenju nevladine organizacije Vaša prava BiH, još jedan problem pri ostvarivanju prava civilnih žrtava rata je nepostojanje službenih evidencija o osobama koje su preživjele ratne trauma, što je zapreka ostvarivanju prava iz ovoga područja (žene žrtve rata i bivši logoraši).

U području održivosti povratka, a budući da su sva navedena prava u isključivoj nadležnosti entiteta, u Federaciji BiH i kantona/općina, u cilju reintegracije **povratnika u mjestima prebivališta**, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica je u 2014. godini izradilo **Zakon o pravima povratnika u prijeratno mjesto prebivališta u entitetu Republika Srpska i Brčko Distriktu BiH**. Cilj donošenja ovoga zakona bio je urediti ostvarivanje i korištenje prava stečenih na temelju federalnih zakona i drugih propisa iz područja socijalne i zaštite obitelji s djecom, braniteljsko-invalidske zaštite, zdravstvene zaštite i prava iz područja poreza na dohodak. Međutim, ova je zakon u postupku ocjene ustavnosti, na zahtjev Vlade Republike Srpske, Ustavni sud BiH proglasio neustavnim i stavljen je izvan snage.

7. Ostvarivanje prava na obrazovanje raseljenih osoba i povratnika

Identificirani problemi u području obrazovanja obuhvaćeni tijekom izrade Revidirne strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a bili su: nepostojanje volje u lokalnim zajednicama za dodatnom zaštitom i poštivanjem i ostvarivanjem ljudskih prava povratnika, nedovršen proces usklađivanja državnih i entitetskih odnosno kantonalnih zakona i podzakonskih akata iz područja obrazovanja, problem kriterija za nazive škola, školskih simbola i školskih manifestacija, politizacija obrazovanja koja je i dalje prisutna, nastavni planovi i programi podijeljeni i utvrđeni na nacionalnim osnovama, udžbenici iz nacionalne skupine predmeta potiču segregaciju, u njima se ističe kulturu jednoga naroda i ugroženost vlastitog naroda, nedovoljno potiču na razvoj kritičkog mišljenja i inkluzije u obrazovanju, različita praksa u izučavanju nacionalne skupine predmeta, diskriminacija i segregacija učenika u praksi, nije uklonjena praksa prijevoza učenika u jednonacionalne škole izvan njihova upisnog područja, složene i neujednačene procedure priznavanja inozemnih školskih isprava, ekonomske teškoće i nedostak mehanizma za pružanje podrške utječu na dostupnost i pristupačnost obrazovanja za djecu povratnike i raseljene osobe.

Preporuke i prijedlozi mjera za unaprjeđenje stanja u području obrazovanja bile su: tražiti dosljednu provedbu Privremenog sporazuma o zadovoljavanju posebnih potreba i prava povratnika, kako bi se zaštitila djeca povratnika i kako obrazovanje ne bi bilo kočnicom povratku raseljenih i izbjeglih osoba i njihovoj djeci, Odbor za koordinaciju Privremenog sporazuma trebao je nastaviti rad do uspostave harmoniziranog i redovnog mehanizam kontrole u obrazovnom sustavu, inzistirati na primjeni Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju, preispitati i utvrditi nove kriterije za nazive škola, školske simbole i školske manifestacije, osmisliti i izraditi okvirne ciljeve i zajedničke standarde za nastavne planove i programe, u školama promicati i razvijati toleranciju, prihvaćanje i razumijevanje „drugacijeg i različitog“, uspostaviti način za lakši pristup obrazovanju za socijalno ugrožene osobe i osobe u ekonomski nepovoljnom položaju zbog raseljenosti i teške povratničke zbilje.

I u ovome području, sukladno preporukama, nisu ostvareni očekivani rezultati i pored činjenice što su **zakonskim i strateškim dokumentima kojima se uređuje područje obrazovanja stvoreni preduvjeti i obveze za razvoj tolerantnog, multietničkog okruženja u školama u Bosni i Hercegovini. Zakonima na svim razinama vlasti i svim razinama obrazovanja svakom se djetetu jamče jednako pravo pristupa, jednake mogućnosti sudjelovanja u odgovarajućem odgoju i obrazovanju i uživanje istovjetnog tretmana, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, i nijedan zakon ne sadrži diskriminirajuće odredbe.** Godišnjim i dugoročnim razvojnim planiranjem obrazovne institucije na svim razinama donose i realiziraju programe u cilju unaprjeđenja tolerancije u javnom obrazovanju. Međutim, još uvijek nisu u cijelosti **uspostavljeni mehanizmi kojima se jamči puna primjena zakonskih odredaba, niti je multietničko okruženje za učenje u školama potpuno zaživjelo**, što dovodi do pojava diskriminacije, segregacije, asimilacije i politizacije u obrazovanju. Fenomen "dvije škole pod jednim krovom" još uvijek je prisutan u 34 škole u Hercegovačko-neretvanskom kantonu i Kantonu Središnja Bosna, a u cijeloj zemlji i sada postoje jednonacionalne škole (u smislu da dijete, pripadnik konstitutivnog naroda, koje je, uvjetno rečeno, „manjina“ u nekoj školi, neovisno o tome u kojem se dijelu Bosne i Hercegovine ona nalazi, često nema jednaka prava kao pripadnici većinskog konstitutivnog naroda u toj sredini).

Navedeni problemi se, iako sporo, rješavaju i ne sprječavaju djecu da pohađaju nastavu, budu u školi i ne dovode do gubitka školskih godina, izuzev u nekim dijelovima Republike Srpske u kojima se problemi u obrazovanju djece povratnika dodatno usložnjavaju povredom prava na jezik i prava na obrazovanje djece ukidanjem nacionalne skupine predmeta i nijekanjem bosanskog jezika te njegovim preimenovanjem u tzv. „bošnjački“ jezik.

Fenomen "dvije škole pod jednim krovom" bio je prisutan na području Zeničko-dobojskog kantona. Međutim, u razdoblju 2004-2006. godine, nakon donošenja reformskih zakona o obrazovanju, došlo je do administrativno-pravnog objedinjavanja takvih škola u Novom Šeheru, u općini Maglaj, te školama u Žepču i Varešu tako što su objedinjeni nazivi škola, obavljena jedinstvena pravna registracija, objedinjeni su školski odbori i uprava, nastavničko vijeće, vijeće roditelja, nastavni kalendari, izvannastavne aktivnosti i školska natjecanja.

Vlada Federacije BiH je 2012. godine donijela Preporuke za otklanjanje segregirajućih i podijeljenih struktura u odgojno-obrazovnim ustanovama u Federaciji BiH, kojima se, uz ostalo, preporuča nadležnim kantonalnim obrazovnim vlastima u Federaciji BiH u kojima je prisutan fenomen „dvije škole pod jednim krovom“ da prihvate spomenute preporuke i da im one posluže kao okvir i stručna osnova za izradu i razvijanje konkretnih akcijskih i operativnih planova za uklanjanje takvih struktura u školama, a sukladno specifičnostima i do sada ostvarenim stupnjem integracije u pojedinim školama. Dokumentom je predviđeno uklanjanje segregirajućih i podijeljenih struktura u školama u tri koraka: administrativno i pravno ujedinjenje podijeljenih odgojno-obrazovnih ustanova, uspostava jedinstvenog pristupa obrazovanju i ujednačenih uvjeta za sve učenike i potpuna integracija podijeljenih škola – uspostava multietničkih razreda.

Privremenim sporazumom o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika i potpisivanjem Plana njegove provedbe, entitetski ministri, kao i ministri 10 kantona u Federaciji BiH, prihvatili su obveze naznačene u Planu kojim se nude jednaka rješenja za sve i jamče prava svih konstitutivnih naroda u BiH. Međutim, Privremeni sporazum ne primjenjuje se dosljedno na cijelom prostoru BiH.

Prema podacima Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica, školska djeca u regiji Srebrenica i Kotor Varoš pohađaju instruktivnu nastavu u dislociranim školama zbog nemogućnosti izučavanja nacionalne skupine predmeta, a financiranje ove nastave dijelom snose Vlada Federacije BiH i Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica. Ovaj problem u tekućoj školskoj godini primjetan je na širem prostoru Republike Srpske.

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, sukladno zakonskim nadležnostima, intenzivno radi na razvoju Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa definirane na ishodima učenja na temelju koje je planirana revizija i unaprjeđenje postojećih nastavnih planova i programa u BiH.

Usredotočavanjem na ishode učenja u novim nastavnim planovima i programima naglasak se pomijera na kvalitetu obrazovanja i razvoj znanja, vještina i kompetencija među učenicima, što doprinosi njihovoj boljoj integraciji u školsku sredinu.

Konferencija ministara obrazovanja u BiH kao savjetodavno i koordinirajuće tijelo u području obrazovanja, osnovano s mandatom da pruža savjete, razmatra i koordinira obrazovnu politiku uz obvezu svi donošenja svih zaključaka i preporuka konsenzusom, svojim djelovanjem također doprinosi razvoju tolerancije, uzajamnog poštivanja, razumijevanja, povjerenja i poštivanja različitosti u školama u BiH. Konferencija ministara obrazovanja u BiH, koju čini 14 čelnika tijela uprave kojima je, sukladno postojećim ustavnim i zakonskim rješenjima, u nadležnosti područje obrazovanja, kroz dulji niz godina djelovanja ukazuje na moguće oblike diskriminacije, segregacije, asimilacije i politizacije u obrazovanju u BiH, osuđuje ih i **apelira na obrazovne vlasti u BiH da, u sredini u kojoj djeluju, doprinose stvaranju okruženja koje poštuje ljudska prava, temeljne slobode i individualnost svakog učenika, njegov kulturni i nacionalni identitet, jezik i vjeroispovijest, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kako je to propisano Ustavom BiH, domaćim zakonima, Revidiranom strategijom BiH za provedbu Aneksa VII. DMS-a i ostalim međunarodnim dokumentima iz područja ljudskih prava što ih je potpisala BiH.** Poseban značaj Konferencija pridaje punoj primjeni Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH, kao i zakona i drugih odgovarajućih propisa na entitetskoj, kantonalnoj i razini Brčko Distrikta BiH, naročito u dijelu koji se odnosi na poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Imajući u vidu da je provođenje preporuka iz Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a u nadležnosti entiteta Republika Srpska, deset kantona u Federaciji BiH i Brčko Distrikta BiH, sukladno koordinirajućoj ulozi Ministarstva civilnih poslova BiH, od nadležnih obrazovnih vlasti zatražen je kraći osvrt na izvod iz Revidirane strategije BiH koji se odnosi na identificirane probleme i preporuke za

unaprjeđenje stanja u području obrazovanja s ažuriranim stanjem i pregledom realizacije danih preporuka, kao i pregled finansijskih potreba za njihovu realizaciju.

Većina problema, koje je detektiralo i za čije se rješavanje zalaže Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti, sadržani su u Revidiranoj strategiji BiH za provedbu Aneksa VII. DMS-a s Okvirnim programom povratka izbjeglica i raseljenih osoba u BiH za razdoblje 2009.-2014. Proces povratka, odnosno provedba Aneksa VII. DMS-a, uvjetovan je ostvarivanjem prava na obrazovanje povratničke populacije.

Preporuke za unaprjeđenje stanja u području obrazovanja jasno su koncipirane i o njihovoj će realizaciji ovisiti uspješnost Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a, a na vrhu liste preporuka i mjera treba biti potreba za dosljednijom primjenom Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH.

Imajući u vidu preporuke za unaprjeđenje stanja u području obrazovanja, Zeničko-dobojski kanton donio je Nastavni plan i okvirni program za osnovnu školu na jezicima konstitutivnih naroda BiH (bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku).

Ministarstvo obrazovanja Zeničko-dobojskog kantona i dalje će stvarati potrebne uvjete za zadovoljavanje obrazovnih potreba svih učenika u skladu s člankom 3. Zakona o osnovnoj školi Zeničko-dobojskog kantona kada je u pitanju upotreba jezika konstitutivnih naroda BiH, a sukladno Ustavu BiH i na temelju iskazanog interesa učenika i roditelja. U većini škola Zeničko-dobojskog kantona provodi se integrirano obrazovanje, a učenicima je omogućeno izučavanje izbornih predmeta Islamska vjeronauka/ Katolički vjeronauk/ Pravoslavna vjeronauka/ Kultura i zajednica (jedan od navedena četiri za koji se učenici/roditelji opredijele). Izučavanje Pravoslavne vjeronauke omogućeno je svim učenicima koji su iskazali interes, nastava se realizira u općinama Kakanj, Maglaj, Tešanj, Zavidovići i Zenica.

Na području Zeničko-dobojskog kantona u primjeni je i Pravilnik o školskim nazivima i školskim simbolima, koji je uspješno odgovorio očekivanjima, osobito među povratničkom populacijom, u smislu da su zastupljeni općeprihvatljivi nazivi škola, njihova obilježja te školski enterijeri za sve učenike, bez obzira na njihovu nacionalnu ili vjersku pripadnost. Propisima Zeničko-dobojskog kantona zajamčeno je pravo svih na obrazovanje, ne sprječavajući ili ograničavajući nikoga u ostvarivanju toga prava. Obrazovanje se temelji na inkluzivnim načelima i pravu svih na školovanje. U tom smislu sastavljeni su planovi i programi podrške primjeni inkluzivnog i integriranog obrazovnog sustava u Zeničko-dobojskom kantonu, osiguravaju se besplatni udžbenici za sve učenike u stanju socijalne potrebe, provode se obuke u cilju senzibiliziranja škola za prihvaćanje različitosti i osnaživanja nastavnika za rad s osobama s preprekama u učenju i sudjelovanju, u što se ubrajaju i djeca povratnika, stvaranja uvjeta za prevladavanje diskriminacije i negiranja prava manjina i marginaliziranih skupina, uključujući i prava konstitutivnih naroda koji su relativna manjina na određenome području i sl.

Prema mišljenju Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske, u ovome entitetu potpuno je riješen problem obuhvata djece povratnika osnovnim obrazovanjem, tako što su u udaljenim i izoliranim mjestima otvorene područne škole za razrednu nastavu. Nastavni planovi i programi nisu podijeljeni i utvrđeni na nacionalnim osnovama, poštuju se postignuća struke i ostali metodički i didaktički kriteriji, koliko je to moguće.

U 21 školi u Republici Srpskoj izučava se nacionalna skupina predmeta (Materinji jezik, Povijest, Zemljopis, Poznavanje prirode i društva) sukladno nacionalnom sastavu učenika, tj. ukoliko u razredu ima najmanje 18 učenika druge nacionalnosti, kao i u nekim područnim školama koje pohađaju samo djeca povratnici. Vjeronauk kao dio nacionalne skupine predmeta izučava se u gotovo svim školama u Republici Srpskoj.

Prema tvrdnji Ministarstva prosvjete i kulture u Republici Srpskoj, u školskoj 2003./2004. godini potpuno su uklonjeni uvredljivi i neprimjereni sadržaji iz programa i udžbenika za osnovne i srednje škole, dok su kriteriji za nazive škola, školske simbole i školske manifestacije u Republici Srpskoj ispoštovani gotovo u cijelosti.

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske osigurava besplatne udžbenike za sve učenike prvog i drugog razreda osnovne škole, dok za djecu osnovnoškolskog uzrasta romske nacionalnosti besplatne udžbenike osiguravaju lokalne zajednice.

Također, svim učenicima osnovne škole u Republici Srpskoj kojima je škola udaljena od mjesta stanovanja četiri ili više kilometara Ministarstvo prosvjete i kulture osigurava besplatan prijevoz, s tim što nije praksa prevoziti učenike u jednonacionalne škole izvan njihova upisnog područja, tvrde iz Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske.

8. Pravo na rad i zapošljavanje raseljenih osoba i povratnika

Identificirani problemi u području rada i zapošljavanja obuhvaćeni tijekom izrade Revidirne strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a bili su: složeno ekonomsko stanje, spori oporavak gospodarstva, nedovršen proces tranzicije, prisutnost diskriminacije, uskraćenost pristupa tržištu rada za povratničku populaciju, nedostatak programa kvalifikacije, prekvalifikacije i dokvalifikacije radno sposobne snage iz povratničke populacije i dr.

Preporuke i prijedlozi mjera za unaprjeđenje stanja u području rada i zapošljavanja bili su: poštivati Odluku Ustavnog suda BiH o konstitutivnosti naroda BiH zapošljavanjem povratnika u tijelima vlasti, institucijama, upravama i javnim poduzećima u kojima je država većinski vlasnik s ciljem postizanja principa sukladnog popisu kućanstava iz 1991. godine i ulagati veće napore, uključujući donošenje i primjenu nužnih provedbenih propisa, kako bi se ispoštavale i osigurale ustavne i zakonske odredbe o pristupu pravu na zapošljavanje bez diskriminacije; uvesti mjere zapošljavanja; omogućiti poticaje gospodarstvenicima koji zapošljavaju povratnike i raseljene osobe; omogućiti prekvalifikaciju, dokvalifikaciju i samozapošljavanje; omogućiti u nadležnim zavodima sredstva za sufinansiranje plaća ili doprinosa u određenom razdoblju za raseljene osobe i povratnike; osigurati donatorska sredstva za financiranje projekata mikrokreditiranja, bespovratne pomoći za započinjanje radnih djelatnosti, kao i procjene stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije; predložiti mjere za poboljšanje stanja u domeni ostvarivanja prava na rad i zapošljavanje povratnika i raseljenih osoba.

Što se tiče područja rada i zapošljavanja u odnosu na identificirane probleme i preporuke sadržane u Revidiranoj strategiji za provedbu Aneksa VII. DMS-a, **evidentno je sljedeće:**

Odluka Ustavnog suda o konstitutivnosti naroda BiH zapošljavanjem povratnika u tijelima vlasti, institucijama, upravama i javnim poduzećima u kojima je država većinski vlasnik s ciljem postizanja principa sukladnog popisu kućanstava iz 1991. godine ne poštiva se. U zakonskim propisima kojima su uređeni načini zapošljavanja državnih službenika na državnoj i entitetskoj razini navodeno je da je jedan od ciljeva zapošljavanja etnička zastupljenost na osnovi posljednjeg popisa stanovništva iz 1991. godine.

Prema dostupnim podacima OESS-a iz 2011. godine, ti ciljevi su ispunjeni u institucijama BiH, dok podaci za institucije na entitetskoj razini pokazuju da osnova iz 1991. godine nije ispunjena.

U BiH je i dalje prisutna visoka stopa nezaposlenosti i ne postoji mehanizam na razini BiH koji bi odgovorio zadovoljenju potreba radnosposobnog stanovništva u BiH, a time i povratnika i raseljenih osoba. Prema podacima kojima raspolaže nevladin sektor, **evidentan je veliki broj radnih migracija, i to naročito iz povratničke populacije u zemlje EU radi ostvarivanja prava na rad i egzistenciju.**

Za vrijeme provođenja projekata tijekom 2009.-2014. godine Ministarstvo je dio svojih ograničenih proračunskih sredstava usmjerilo za potrebe samozapošljavanja povratnika u smislu dodjele poljoprivredne mehanizacije, izgradnje pratećih objekata i sl., kao i dodjele finansijskih sredstava za pomoć udrugama povratnika i raseljenih osoba koje su provodile programe zapošljavanja ove populacije.

Programi zapošljavanja povratnika realizirani su i putem entitetskih zavoda za zapošljavanje, i to na način poticaja zapošljavanja povratnika iz evidencije nezaposlenih, radi jačanja njihove konkurentnosti na tržištu rada i sprječavanja dugotrajne nezaposlenosti, a koji se realiziraju na *ad hoc* osnovi.

Od 2010. godine više od 7.000 raseljenih osoba i povratnika podržani su potporama za osamostaljivanje. Približno 4.958 osoba dobile su setove za proizvodnju u poljoprivredi i još 1.423 osoba podržane su poticajima za poduzetništvo/poslovnim grantovima. Osim toga, 630 raseljenih osoba i povratnika imalo je koristi od usluga za razvoj poslovanja, dok je formirano ili podržano još šest drugih udruga malih poduzeća. Od 2013. i 2014. godine provođenje ove aktivnosti omogućeno je projektima IPA *Annex 7* i UNTFHS.

Osim toga, u sklopu projekta IPA *Annex 7* u 2014. godini uveden je koncept lanaca vrijednosti u program UNHCR-a, s perspektivom osiguranja održive ekonomske integracije povratnika i raseljenih osoba te razvoj lokalnih zajednica u kojima žive. Oko 480 obitelji imati će koristi od mogućnosti stvaranja prihoda putem sredstava za život i potpore za samozapošljavanje, najmanje 100 obitelji izravno će imati koristi od razvoja ili jačanja šest identificiranih lanaca vrijednosti u odabranim poljoprivrednim podsektorima (poljoprivreda,

proizvodnja hrane, tekstil, metal, turizam i drvo). To će imati pomnožene pozitivne učinke na gospodarstvo šire ciljanih zajednica.

Međutim, najvažniji čimbenik u održivosti reintegracije je razina svijesti i podrška lokalnih vlasti raseljenim osobama i manjinskim povratničkim zajednicama u njihovim područjima odgovornosti. Kontinuirano se ulaže napor putem projekata IPA *Annex 7*, RSP i CEB II., kako bi se osiguralo da se općine bave rješavanjima, od faza procjene, određivanja prioriteta i izbora korisnika do pružanja pomoći, praćenja i evaluacije.

Na osnovi izvješća udruge Vaša prava BiH, evidentirano je da povratnicima nije omogućen povratak na njihova prijeratna radna mjesta čak i u situacijama kada je postojala ova mogućnost.

9. Sigurnost raseljenih osoba i povratnika i deminiranje područja povratka

Identificirani problemi u području sigurnosti povratnika i deminiranja povratničkih naselja tijekom izrade Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a bili su: nepostojanje odgovarajuće koordinacije i općeg integrativnog pristupa nadležnih za unaprjeđenje stanja sigurnosti u BiH; izostaju službene osude pojedinačnih ili skupnih napada na osobnu i imovinsku sigurnost povratnika od pripadnika drugih naroda, a prijavljeni incidenti se ne istražuju i kazneno se ne progone na zadovoljavajući način; nema detaljnih podataka o broju i karakteru incidenata u vezi s napadima na povratnike i njihovu imovinu niti se o tome vode evidencije; ocjene o stanju sigurnosti često su separatne i subjektivne, tako da objektivno ne mogu dati globalnu sliku stanja na terenu u ovome području; etnička zastupljenost zaposlenih osoba u policijskim strukturama na prostoru cijele BiH nije zadovoljavajuća; sporost u procesuiranju osoba za koje se sumnja da su počinile ratne zločine; nepostojanje preventivnog upozoravanja na mine; izostaje potpuno uključivanje žrtava od mina u zajednicu; ne postoji zakonska odredba kojom se uređuju odgovornost i institucionalna povezanost struktura za izvođenje protuminskog djelovanja.

Preporuke i prijedlozi mjera za unaprjeđenje stanja u području sigurnosti povratnika i deminiranja povratničkih naselja bili su: osigurati izvješćivanje Ministarstva sigurnosti BiH i Ministarstva o napadima na povratnike i njihovu imovinu, posljedicama koje su nastupile i namjerama poduzetim prema počiniteljima; trebalo bi se koordinirano baviti pitanjima sigurnosti povratnika, kako bi i drugi subjekti dali svoj doprinos u cilju provođenja profesionalnih istražnih postupaka i dali svoj doprinos; pokrenuti inicijative za nacionalnom uravnoteženošću zaposlenih u policijskim strukturama sukladno Odluci Ustavnog suda BiH; intenzivirati aktivnosti pripadnika policije na cijelome prostoru BiH; ustrajati na dosljednjom provođenju istražnih radnji i procesuiranju osumnjičenika za počinjene prekršaje i kaznena djela usmjerena prema povratnicima; osigurati potporu i uvjete za učinkovitije protuminsko djelovanje; unaprijediti komunikaciju s javnošću na temu protuminskog djelovanja; podžati donošenje novog Zakona o protuminskom djelovanju i Strategije protuminskog djelovanja, te je pri izradi planova deminiranja potrebno osigurati da prioriteta budu područja na koja se vraćaju izbjeglice i raseljene osobe, kao i obratiti pozornost na deminiranje infrastrukturnih objekata u cjelini; uvesti pojednostavljene procedure za podnošenje zahtjeva za deminiranje, uhićenje i procesuiranje svih osumnjičenika za ratne zločine i podržati izradu Strategije za rješavanje pitanja ratnih zločina.

Po pitanju opće sigurnosti povratnika i danas, nakon 20 godina od potpisivanja DMS-a i preporuka sadržanih u Revidiranoj strategiji za provedbu Aneksa VII. DMS-a, prisutni su napadi na povratnike i njihovu imovinu.

Prema podacima misije OEES-a u BiH prikupljenih putem programa praćanja rada nadležnih tijela u razdoblju od svibnja 2013. do srpnja 2015., **najčešće žrtve kaznenih djela počinjenih iz mržnje u BiH su pripadnici triju najvećih etničkih skupina u BiH u područjima u kojima su oni u manjini ili su njihova imovina i objekti povezani s ovim skupinama.** U 2013. godini zabilježen je 101 potencijalni incident motiviran predrasudom, u 92 % slučajeva predrasuda kao motiv pojavljuje se u obliku vjerske odnosno etničke pripadnosti oštećenika. U 2014. godini zabilježena su 163 potencijalna incidenta motivirana predrasudom i u 92 % slučajeva predrasuda kao motiv također se pojavljuje u obliku vjerske odnosno etničke pripadnosti oštećenika. **U tekućoj godini već je 195 potencijalnih incidenata motiviranih predrasudom, a u 87 % njih se kao motiv pojavljuje vjerska odnosno etnička pripadnost oštećenika.** Također je iz istraživanja OEES-a evidentno da **etnička zastupljenost u policijskim tijelima nije zadovoljavajuća.**

Prema izvješću nevladinog sektora po pitanju sigurnosti povratnika u izvještajnom razdoblju, u 2014. i 2015. godini zabilježeno je najviše napada na povratnike!

Glede pitanja sigurnosti, **deminiranje povratničkih područja i dalje je ostalo nedovršeno**. Prema posljednjim podacima Centra za uklanjanje mina u BiH, **veličina minski sumnjive površine u BiH još uvijek iznosi 1.176,50 km² ili 2,3 % u odnosu na ukupnu površinu zemlje**, a od toga u Federaciji BiH 891,79 km², u Republici Srpskoj 264,63 km² i u Brčko Distriktu BiH 20,08 km². **Od ukupno procijenjene minski sumnjive površine u BiH, prema podacima MAC-a, oko 2 % otpada na područja povratka**. Deminiranje ovih područja obuhvaća radove na stambenim objektima te na pomoćnim objektima i poljoprivrednom zemljištu.

U tijeku je projekt kojim se deminiraju minski sumnjive površine u BiH, kako bi se omogućio povratak stanovništva u deminirana područja i stvaranje uvjeta za održivi društveno-ekonomski razvoj u deminiranim područjima, povećala sigurnost građana u odnosu na mine odnosno neizravno smanjio broj minskih nesreća/incidenata.

Vijeće ministara BiH je 2008. godine usvojilo Strategiju protuminskog djelovanja BiH (2009.-2019.), čijim je Operativnim planom otklanjanja i redukcije rizika za razdoblje 2009.-2019. predviđeno da od 2019. godine BiH bude zemlja bez mina, bez rizika od minskih nesreća i sa žrtvama mina integriranim u društvo.

Nažalost, plan se već godinama realizira manje od 50 %, tako da je za 2014. godinu minski sumnjiva površina reducirana za 42 km² ili samo 24 % od plana – 177 km².

PMA	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Tehničko izviđanje	49,94%	43%	44%	34%	43%	23%
Čišćenje	20,93%	25,40%	34%	14%	20%	17%

(Pregled realizacije plana čišćenja i tehničkog izviđanja u % u odnosu na plan za razdoblje 2009.-2014.)

Detaljne rezultate u ovom pogledu pokazat će nova Opća procjena minske situacije u BiH, koja će biti izrađena do kraja 2015. godine u sklopu druge revizije Strategije protuminskog djelovanja BiH 2009.-2019. godine.

Razloge zbog kojih Plan operacija tehničkog izviđanja i čišćenja nije realiziran BH MAC prije svega nalazi u **nedostatku financijske potpore nadležnih državnih institucija**,

10. Pravo na naknadu štete raseljenim osobama, izbjeglicama i povratnicima

Dodatak Revidiranoj strategiji za provedbu Aneksa VII. DMS-a je i Koncept za rješavanje pitanja naknade štete za imovinu koja se ne može vratiti izbjeglicama i raseljenim osobama u smislu pripadajućih prava iz Aneksa VII. DMS-a.

Razlog za donošenje Koncepta za rješavanje pitanja naknade štete za imovinu koja se ne može vratiti izbjeglicama i raseljenim osobama kao dodatka Revidiranoj Strategiji za provedbu Aneksa VII. DMS-a jest činjenica da je ovo važno pitanje koje treba riješiti kako bi svi bosanskohercegovački građani potpuno uživali nesmetan pristup svim pravima kojih su bili lišeni za vrijeme rata u BiH, a koja su zajamčena Aneksom VII. DMS-a.

Naime, u Aneksu VII. DMS-a, u Poglavlju I. „Zaštita“, u članku 1. (Prava izbjeglica i raseljenih osoba), navedeno je: **“Sve izbjeglice i raseljene osobe imaju pravo slobodno se vratiti u svoje domove. Imaju pravo na vraćanje imovine koje su lišni tijekom neprijateljstava od 1991. godine i na naknadu imovine koja se ne može vratiti”**.

U Aneksu VII. DMS-a **procedure za naknadu štete izbjeglicama i raseljenim osobama razrađene su uglavnom kroz mandat i nadležnosti neovisne Komisije za raseljene osobe i izbjeglice**. Ta je komisija osnovana i funkcionirala je pod nazivom **Komisija za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica (CRPC)**, a završila je rad 2002. godine, no sa znatno smanjenim nadležnostima u odnosu na propisane zadatke iz Aneksa VII. DMS-a.

Komisija za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica (CRPC) je, prema odredbama Aneksa VII. DMS-a, bila nadležna za pitanja povrata imovine i naknade štete za imovinu koja se ne može vratiti raseljenim osobama i izbjeglicama.

U vrijeme trajanja mandata Komisija za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica (CRPC) nije razmatrala pitanja prava na naknadu imovine koja se ne može vratiti kako je to predviđeno DMS-om.

Njezin vrlo suženi mandat odnosio se samo na donošenje rješenja kojima se potvrđivalo vlasništvo, stanarsko pravo i uredan posjed na nepokretnoj imovini raseljenih osoba i izbjeglica, **tako da je ostvarenje prava na kompenzaciju do danas ostalo otvoreno i neriješeno pitanje.**

U skladu s člankom XII. Aneksa VII. DMS-a: „Svakoj osobi koja traži povrat imovine za koju komisija utvrdi da je zakonski vlasnik te imovine bit će dodijeljen njen povrat. Svakoj osobi koja traži kompenzaciju u zamjenu za povrat, za koju komisija utvrdi da je zakonski vlasnik te imovine bit će dodijeljena pravedna kompenzacija koju odredi komisija. U slučaju kada je potražitelju dodijeljena kompenzacija u zamjenu za povrat imovine, komisija može dodijeliti novčanu naknadu ili kompenzacijsku obveznicu za buduću kupovinu nepokretne imovine.“

Pitanje naknade za imovinu izbjeglica iz BiH i raseljenih osoba u BiH načelno je propisano člankom 13. Zakona o izbjeglicama iz BiH i raseljenim osobama u BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 23/99, 21/03 i 33/03), a prema kojem izbjeglice iz BiH i raseljene osobe u BiH imaju pravo na naknadu imovine koja im je oduzeta za vrijeme ratnih neprijateljstava te, u skladu sa stavkom 2. spomenutog članka, naknadu mogu slobodno izraženom voljom tražiti od nadležnih tijela entiteta.

Spomenuta radna podskupina, radeći na analizi ovoga prava iz Aneksa VII. DMS-a, imala je različita stajališta koja su međusobno potpuno oprečna, posebno predstavnika resornih entitetskih ministarstava, zbog čega je Ured visokog predstavnika (OHR), sukladno svojim ovlastima iz Aneksa X. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, glede pitanja naknade štete dao sljedeće mišljenje: „Imovina definirana Aneksom VII. Općeg okvirnog sporazuma za mir znači stambene jedinice, bez obzira na to radi li se o objektima u privatnom ili društvenom vlasništvu. To bi bio način rješavanja isključivo stambenih pitanja izbjeglica i raseljenih osoba, koje se iz objektivnih razloga ne mogu vratiti na prijeratne adrese stanovanja. Plan kompenzacije ne stavlja izvan snage druge kompenzacijske mehanizme koji postoje na temelju zakona BiH i međunarodno priznatih instrumenata za zaštitu ljudskih prava. Ovi drugi mehanizmi postoje neovisno i odvojeno od kompenzacije o kojoj se razgovara u okviru postojeće Radne skupine za Aneks VII., a svi dogovoreni mehanizmi ne bi trebali kršiti ili ograničavati prava podnositelja zahtjeva da ostvare druge oblike kompenzacije“.

Nakon što je Vijeće ministara BiH na 111. sjednici, održanoj 13. 1. 2010., razmotrilo i utvrdilo Prijedlog revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a, donesen je zaključak Vijeća ministara BiH koji se odnosi na naknadu štete i koji glasi: **“Kompenzaciju u smislu Aneksa VII. DMS-a treba promatrati kao odgovarajuću kompenzaciju ili novčanu naknadu u onom opsegu koji osigurava pravo na dom raseljenim osobama i izbjeglicama kao način rješavanja isključivo stambenog pitanja onima koji se iz objektivnih razloga ne mogu vratiti na prijeratne adrese prebivališta, a koji nisu do sada riješili svoje stambeno pitanje na drugi način“.**

Nakon usvajanja Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a od 2010. godine do danas Ministarstvu se obratilo oko 6.700 podnositelja zahtjeva za naknadu štete.

Pokrenuti su i sudski postupci povodom ovog pitanja, a oni se odnose na povrede pravila iz Zakona o upravnom postupku u institucijama BiH, jer zahtjevi stranaka nisu dostavljeni Komisiji za imovinske zahtjeve izbjeglica i raseljenih osoba (CRPC), koja je prestala postojati u BiH 2003. godine potpisivanjem Sporazuma o prijenosu nadležnosti na domaće institucije BiH. Ta “domaća CRPC” imala je prilično sužene nadležnosti za rješavanje samo „spornih“ predmeta povrata imovine i stanarskih prava te ni na koji način nije se ni bavila pitanjima naknade štete. Krajem 2013. godine i ovoj je komisiji prestao mandat.

U pokušaju da ostvare svoja prava, raseljene osobe i izbjeglice obraćaju se i Komisiji za izbjeglice i raseljene osobe BiH, koja je osnovana člankom 23. Zakona o izbjeglicama iz BiH i raseljenim osobama u BiH i koja nije spomenuta „daytonska“ komisija. Njezine su nadležnosti potpuno drukčije i bila je nadležna za odobravanje projekata koje prikupi Ministarstvo, odobravanje zajedničkih projekata, izdavanje ovlasti za financijsku realizaciju sredstava Fonda za povratak, nadzor nad financijskom realizacijom, davanje smjernica pri izradi podzakonskih akata i dr. Znači, njezina se nadležnost potpuno razlikuje od nadležnosti Komisije za imovinske zahtjeve izbjeglica i raseljenih osoba (CRPC) osnovane sukladno Aneksu VII. DMS-a, koja više ne postoji u BiH.

Sukladno Preporukama iz Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a, a budući da u BiH nije postojao zakonski okvir kojim bi bili predviđeni: uređenje i opseg prava, postupak rješavanja, institucije i procedure koje će omogućiti pravo na naknadu štete kao način rješavanja stambenog pitanja, odnosno

pristupa pravu na dom raseljenim osobama i izbjeglicama iz BiH, **Ministarstvo je još 2010. godine pokrenulo aktivnosti na donošenju novog Zakona o izbjeglicama i raseljenim osobama.**

Prijedlogom zakona o izbjeglicama iz BiH, raseljenim osobama u BiH i povratnicima, koji je odbijen na 47. sjednici Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, bio je predviđen institut naknade štete koji se odnosio isključivo na rješavanje stambenog pitanja izbjeglica iz BiH i raseljenih osoba koje se iz objektivnih razlogane mogu vratiti na prijeratne adrese prebivališta, a koje do sada nisu rješile svoje stambeno pitanje. **Zakon nije usvojen.**

Sukladno Programskoj zadaći, Ministarstvo je obvezno do kraja 2015. godine izraditi novi Nacrt zakona o izbjeglicama iz BiH, raseljenim osobama i povratnicima, a kojim bi bio obuhvaćeno i ovo pravo iz Aneksa VII. DMS-a.

Do danas, u praksi, određeni oblik uglavnom naturalne kompenzacije/restitucije kao naknade štete, **osiguran je kroz rekonstrukciju prijeratne imovine izbjeglica i raseljenih osoba, ali općenito je ovo jedno od najkrupnijih neriješenih pitanja iz Aneksa VII. DMS-a.**

IV. Ostali izravni utjecaji na provedbu Aneksa VII. DMS-a

1. Prihvat izbjeglih osoba iz drugih zemalja u BiH

Treba podsjetiti da je BiH tijekom 1994./1995. godine, prihvatila oko 35.000 izbjeglih osoba iz Republike Hrvatske, a tijekom 1999. i 2000. godine oko 83.000 izbjeglih osoba iz tadašnje Srbije i Crne Gore. Iako je veći dio ovih izbjeglica tranzitirao ili kasnije napustio BiH, i dalje je u BiH ostao značajan broj. Neki od njih su u izbjegličkom centru ili su privatno smješteni u BiH. Prihvat i zbrinjavanje ovih osoba tijekom nekoliko godina su "povlačili" znatne ljudske, institucionalne, administrativne, financijske i druge resurse, što je značajno slabilo kapacitete za provedbu Revidirane strategije Aneksa VII. DMS-a.

2. Međunarodna pravna zaštita

BiH je, kao potpisnica međunarodnih konvencija, zemlja koja je dužna osigurati traženu međunarodnu pravnu zaštitu strancima u BiH. U tom je smislu dužna osigurati izbjeglicama s priznatim statusom u BiH i osobama pod supsidijarnom zaštitom u BiH pristup pravima na smještaj, ishranu, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, obrazovanje, osobne isprave i dr., što traži velike resurse u svakom pogledu (osiguranje i funkcioniranje Izbjegličkog centra, financijska sredstva, administraciju i dr.).

3. Povratak državljana BiH prema sporazumima o ponovnom prihvatu (readmisiji)

Tijekom procesa euroatlantskih integracija, a osobito radeći na osiguranju bezviznog režima za bh. građane, BiH se obvezala osigurati potpisivanje Sporazuma o readmisiji i "ponovno preuzeti" iz zemlje supotpisnice sve svoje državljane, ali i strance koji bespravno borave na prostoru te zemlje, a čije je zadnje poznato boravište bilo u BiH. Ovo je vrlo složen i zahtjevan međunarodni pravni mehanizam, koji također traži osiguranje centara za prihvat i smještaj, ponovno preuzimanje, resurse za potrebe reintegriranja u BiH i dr.

4. Poplave i klizišta u 2014. godini

U 2014. godini cijelu regiju pogodilo je teško nevrijeme s najvećim padalinama na pogođenim prostorima širom BiH u zadnjih 120 godina i velikim poplavama, ostavljajući za sobom ljudske žrtve i ogromna oštećenja infrastrukture, cesta, mostova, energetske i vodovodne mreže, te na tisuće oštećenih stambenih zgrada, individualnih stambenih objekata, gospodarskih objekata, poljoprivrednih imanja i dr.

Procjene šteta i ekonomskih gubitaka iznosile su 2.037.380.549 eura, od čega u Federaciji BiH oko 1,04 milijarde eura, u Republici Srpskoj 968,30 milijuna eura i u Brčko Distriktu BiH oko 29,6 milijuna eura. Ovom nezapamćenom prirodnom katastrofom u BiH bila je pogođena 81 općina, a uslijed posljedica poplava i klizišta u BiH poplavljeno je i oštećeno više od 43.000 kuća i stanova, dok je 1.952 kuća uništeno djelovanjem klizišta.

Raseljeno je oko 83.000 osoba. Za potrebe zbrinjavanja raseljenih osoba bilo je otvoreno je 55 objekata za privremeni smještaj, u kojima je bilo smješteno oko 1.500 osoba. **Do sada je obnovljeno 29.905 stambenih jedinica iz proračunskih i donatorskih sredstava.**

Ove i druge društvene i prirodne katastrofe duži niz godina su usporavale provedbu Aneksa VII. DMS-a.

V. SAŽETAK

Ministarstvo je, uz ostalo, **nadležno** i za provedbu Aneksa VII. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, kao i praćenje i nadzor nad provedbom toga aneksa.

Ministarstvo kreira, koordinira i nadzire politiku kojom se osigurava jednoobrazna i usklađena realizacija ciljeva iz Aneksa VII. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini na cijelome teritoriju BiH, a svoju zadaću obavlja na način kojim se jamči jednakopravnost izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika.

S ciljem realiziranja navedenih zakonskih odredaba i nadležnosti Ministarstva, početkom 2003. godine usvojena je Strategija BiH za provedbu Aneksa VII. DMS-a, koja je ustvari bila prvi zajednički okvirni dokument na razini BiH kojim se određuju ciljevi i planiraju potrebne akcije i reforme u pravcu konačnog realiziranja odredaba Aneksa VII. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH.

U međuvremenu, tijekom procesa provedbe Strategije, trebalo je preispitati i ojačati napore koji se ulažu u provedbu Aneksa VII. DMS-a, te su s tim ciljem Ministarstvo i UNHCR, u bliskim konzultacijama s ostalim ključnim dionicima, inicirali reviziju Strategije BiH za provedbu Aneksa VII. DMS-a. Revidirana strategija za provedbu Aneksa VII. DMS-a usvojena je na 47. sjednici Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, održanoj 10. lipnja 2010. godine.

Podsjećanja radi, zbog posljedica ratnog sukoba u regiji, svoje domove u BiH napustilo je približno 2,2 milijuna ljudi, što je više od polovine prijeratnog domicilnog stanovništva. Među njima je 1,2 milijuna osoba zatražilo izbjegličku zaštitu u više od 100 zemalja diljem svijeta, a zemlje regije prihvatile su oko 40 % od ukupnoga broja izbjeglica iz BiH. Istodobno, gotovo je 1 milijun osoba bilo interno raseljeno u BiH.

U realiziranju Revidirane strategije odgovorne institucije u BiH na svim razinama, uz pomoć međunarodne zajednice i nevladinog sektora, ostvarile su vrlo konkrentne i značajne rezultate, ali i dalje su preostali brojni izazovi na planu osiguranja svih zajamčenih prava iz Aneksa VII. DMS-a, a u vezi s Aneksom IV. (Ustav BiH) i Aneksom VI. (Sporazum o ljudskim pravima) DMS-a.

Osim činjenice da je u BiH, prema posljednjim procjenama, ostvareno oko 1.060.000 povrataka u BiH, a od toga gotovo polovica tzv. manjinskih, još uvijek je izvan BiH oko 21.890 osoba iz BiH u statusu izbjeglice, a u BiH je registrirano oko 98.300 raseljenih osoba, dok je broj izbjeglih i raseljenih osoba bez statusa višestruko veći.

Od oko 445.000 potpuno srušenih ili devastiranih stambenih jedinica, obnovljeno je oko 340.000.

U postupku povrata imovine i stanarskih prava, od oko 225.000 privremeno zauzetih stambenih jedinica i stanarskih prava, vraćeno ih je više od 220.000, što je blizu 99 %.

Učinjeno je mnogo na obnovi komunalne i socijalne infrastrukture.

Govoreći sažeto, ukupno osigurana sredstva (utrošena i projekti u tijeku) za financiranje prava iz Aneksa VII. DMS-a putem projekata, udruženih sredstava u Fond za povratak, ulaganja entiteta i Brčko Distrikta BiH za razdoblje 2009.-2015. godina iznose oko 777 milijuna KM.

Pomoć putem različitih projekata prvenstveno je osmišljena kako bi podržala održivost procesa povratka, i to obnovom individualnih domova i zgrada za povratnike i raseljene osobe te obnovom osnovne komunalne i socijalne infrastrukture.

Najveći broj izbjeglih i raseljenih osoba i dalje se ne može vratiti zato što njihova prijeratna imovina još nije obnovljena ili zato što u njihovim mjestima povratka teren nije očišćen od mina, nema osnovne infrastukture, oskudne su mogućnosti zapošljavanja i otežan je pristup drugim zajamčenim pravima.

Određeni broj raseljenih osoba danas jesu osobe koje prije rata nisu imale stambena rješenja ili drugu imovinu, te u provedbi Aneksa VII. DMS-a nisu ni imale priliku iskoristiti određeni projekt koji bi njima i njihovim obiteljima omogućio pronalaženje trajnog rješenja kroz rekonstrukciju, mjere održivosti i dr., a u isto vrijeme nisu razvijeni odgovarajući socijalni i drugi programi koji bi doprinijeli pronalasku trajnih rješenja za ovu kategoriju bh. građana.

Istodobno, brojni povratnici koji su se do sada vratili suočavaju se s teškim socijalnim prilikama koje ugrožavaju mogućnost njihova opstanka u mjestima povratka.

Ekonomske prilike i dalje su vrlo oskudne, često nedostaje osnovna infrastruktura, uključujući električnu energiju, a njihov pristup pravima i uslugama, poput zdravstvene zaštite, obrazovanja, socijalne zaštite i mirovine, ograničen je zbog različitih ustavnih, pravnih, finansijskih i drugih razloga.

Poseban je problem nemogućnost zadržavanja stečenih prava u mjestima raseljenja, uključujući i prava koja se ne mogu prenijeti po povratku, a stečena su u zemljama privremenog prihvata ili u drugom entitetu unutar BiH.

Ukupni troškovi realiziranja Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a, samo za potrebe obnove stambenih jedinica povratnika i osnovne infrastrukture, u Okvirnom programu povratka procijenjeni su na gotovo 1,2 milijarde KM.

Međutim, budući da stvarne potrebe izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika u BiH uvelike premašuju dostupnu pomoć, taj golemi nerazmjer između potreba i mogućnosti i dalje ostaje jedan od najbitnijih problema pri planiranju i realiziranju ciljeva iz Aneksa VII. DMS-a.

U pravcu postizanja strateških ciljeva na obnovi i unaprjeđenju pristupa pravima iz Aneksa VII. DMS-a, uvažavajući veliku neuravnoteženost između stvarnih potreba i finansijskih kapaciteta u odnosu na stvarne proračunske mogućnosti, Parlamentarna skupština BiH zaključila je da će se BiH za predmetne namjene zadužiti u iznosu od 400 do 500 milijuna KM.

Sukladno odgovarajućim zaključcima Parlamentarne skupštine BiH, Ministarstvo je predvodilo više inicijativa s ciljem osiguranja nedostajućih sredstava za realiziranje Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a, u čemu se na koncu i uspjelo te su osigurana značajna donatorska i kreditna sredstva, uglavnom za potrebe pronalaska trajnih stambenih rješenja izbjeglih i raseljenih osoba, i to kreditnim zaduženjima oko 232 milijuna KM i donacijama oko 224 milijuna KM.

U svakom od deset revidiranih područja ostvareni su značajni rezultati, ali to još ni za jedno od područja nije dovoljno da bi se ono moglo proglasiti realiziranim.

Po pitanju rekonstrukcije stambenih jedinica izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika, zatvaranja kolektivnih centara i rješavanja pitanja alternativnog smještaja raseljenih osoba i povratnika, socijalnog stanovanja raseljenih osoba i izbjeglica i stambenog zbrinjavanja ranjivih kategorija povratnika, podsjećamo da je za vrijeme rata u BiH, ali nažalost i nakon potpisivanja DMS-a, uništeno i/ili oštećeno oko 460.000 stambenih jedinica, što čini preko 40 % prijeratog stambenog fonda. Od toga broja, oko 100.000 stambenih jedinica bilo je u sastavu višeobiteljskih zgrada, tj. objekata zajedničkog stanovanja, a ostalo su individualne stambene jedinice. Do danas je ponovno izgrađeno odnosno obnovljeno oko 340.000 domova. U odnosu na procijenjeni broj neobnovljenih stambenih jedinica u svrhu povratka (iz Revidirane strategije), nakon što se od tog broja stambenih jedinica oduzme u međuvremenu osigurani broj stambenih rješenja, preostalo bi još oko 17.000 neobnovljenih stambenih jedinica za potrebe povratka. Međutim, kako je u ovome Izvješću više puta naznačeno, dio osiguranih stambenih rješenja odnosi se ne samo na potrebe u području povratka nego i na stambeno zbrinjavanje raseljenih osoba u mjestima raseljenja, dio na socijalno stanovanje i dr.

Nadzor i koordinacija procesa povratka na cijelome prostoru BiH

Nadzor je također prepoznat kao prioritet iz Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a. Nadzor kao sastavni dio projektnog ciklusa nezaobilazan je instrument upravljanja projektom i osiguranje kvalitete usluge za krajnjeg korisnika. Nadzor također pomaže i davateljima i korisnicima u praćenju ostvarenih

rezultata u odnosu na planirane. S ciljem stvaranja pretpostavki za uspješnu koordinaciju različitih sudionika u provedbi Aneksa VII. i donošenje kvalitetnih odluka utemeljenih na potrebama i prioritetima, potrebno je i dalje osigurati učinkovitost i sveobuhvatnost nadzora nad projektima održivog povratka u BiH. U proteklome razdoblju ovome pitanju nije posvećena potrebna pozornost, **te je potrebno i dalje unaprjeđivati nadzor nad projektima rekonstrukcije i održivog povratka u BiH, kao i drugim projektima u vezi s provedbom Aneksa VII. DMS-a**, i uspostaviti redovan i integriran mehanizam izvješćivanja o realizaciji svih poglavlja Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a na razini općina, kantona, entiteta i države.

Zatvaranje kolektivnih centara i alternativnog smještaja također je bio jedan od prioriteta iz Revidirane strategije, a tome su dva razloga: s jedne strane riječ je o izuzetnom humanitarnom problemu, jer raseljene osobe godinama poslije potpisivanja DMS-a žive u kolektivnom obliku zbrinjavanja i uglavnom u veoma lošim uvjetima, dok su s druge strane kolektivni centri i alternativni smještaj, u smislu proračunske potrošnje, na teretu proračuna svih razina vlasti u BiH.

Prema procjenama UNHCR-a iz 2012. godine, u BiH je bilo evidentirano 158 kolektivnih centara s 8.581 korisnikom. Pri izradi Studije izvodivosti za projekt "Zatvaranje kolektivnih centara i alternativnog smještaja osiguranjem javnih stambenih rješenja – CEB II" evidentirano je 149 referentnih lokacija (kolektivni centri i alternativni smještaj). Provođenjem navedenog projekta bit će zatvoren 121 kolektivni centar. Projektom se promiču sigurni i dostojanstveni uvjeti za život ugroženih raseljenih osoba u jednom modelu socijalnog stanovanja, koji je jedno od mogućih rješenja za raseljene osobe koje ili nisu u stanju samostalno živjeti ili nisu zainteresirane za povratak u prijeratno mjesto stanovanja iz različitih razloga. Kredit za predmetne namjene je osiguran, ali radi se o međudržavnom sporazumu i realizacija sredstava teče presporo u odnosu na ovako "gorući" problem.

U svrhu realiziranja strateških ciljeva iz Revidirane strategije BiH za provedbu Aneksa VII. DMS-a, **od 2009. godine do danas završena je ili je u tijeku realizacija proračunskih, kreditnih i donatorskih sredstava u ukupnome iznosu od oko 777 milijuna KM. Od toga iznosa, na projekte stambenog zbrinjavanja odnosi se oko 592 milijuna KM, a na ostale projekte oko 185 milijuna KM.**

Najveći dio navedenih sredstava usmjeren je za potrebe rješavanja pitanja povratka prvenstveno obnovom stambenog fonda i infrastrukture, dok je dio sredstava usmjeren s ciljem rješavanja problema raseljenih osoba u mjestima raseljenja koje su, sukladno Aneksu VII. DMS-a, izabrale drugo mjesto prebivališta. Ulaganja u te namjene okvirno iznose oko 40 % od ukupnih ulaganja u ovome razdoblju.

Proračunska sredstva za realiziranje Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a, iako nedostatna, izdvajaju se iz proračuna BiH, Federacije BiH, Republike Srpske i Vlade Brčko Distrikta BiH, dok je gotovo potpuno obustavljeno financiranje s razina kantona, gradova i općina u BiH.

Osim proračunskih sredstava, sukladno preporukama iz Revidirane strategije i vezano uz to zaključcima Vijeća ministara BiH i Parlamentarne skupštine BiH, **BiH je osigurala i odgovarajuća donatorska i kreditna sredstva** za realiziranje ciljeva iz Aneksa VII. DMS-a. Provođenjem ciljanih projekata (RSP, CEB II, OPEC, SRF, IPA, Program Vlade Republike Hrvatske) **u tijeku je realizacija oko 456 milijuna KM za obnovu oko 9.300 stambenih jedinica i drugih mjera podrške provedbi Aneksa VII. DMS-a.**

U odnosu na ukupni predviđeni broj stambenih jedinica za koje je potrebna obnova, a to je 34.918 u 138 općina (planiranih Revidiranom strategijom za provedbu Aneksa VII. DMS-a), broj obnovljenih stambenih jedinica u svrhu povratka iznosi 8.851 (oko 25,3 %), dok broj stambenih jedinica čija je izgradnja predviđena u idućem razdoblju (ostvarivanje prava utvrđenih Aneksom VII. DMS-a, uključujući i povratak) putem osiguranih projekte iznosi 8.989 (oko 25,8 %).

Od toga se broja 4.411 stambenih jedinica odnosi na lokalnu integraciju, dok se 4.578 odnosi na obnovu stambenih jedinica u svrhu povratka.

Dakle, od ukupno 17.840 izgrađenih stambenih jedinica i onih za koje se očekuje izgradnja, na obnovu stambenih jedinica u svrhu povratka odnosi se 13.429 (oko 38,5 % od 34.918 stambenih jedinica za koje je potrebna obnova u svrhu povratka izbjeglica i raseljenih osoba). Ovaj će broj biti uvećan u odnosu na

sredstva za koja se očekuje da će biti osigurana iz proračuna BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH u nastavku primjene Revidirane strategije.

Sredstva za potrebe stambenog zbrinjavanja u svrhu lokalnog integriranja, osim u pojedinačnim/interventnim slučajevima, do sada nisu izdvajana iz proračuna na razini BiH.

U okviru tekućih inicijativa (kreditna i donatorska sredstva) osigurana su određena sredstva predviđena za oko 4.500 trajnih rješenja u obliku (socijalnog) stambenog zbrinjavanja raseljenih osoba i izbjeglih osoba u BiH (projekt „Zatvaranje kolektivnih centara i alternativnog smještaja - CEB II, RHP, IPA i dr.).

Od ostalih projekata za podršku lokalnoj integraciji, Federacija BiH u proračun Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica izdvaja određena sredstva za projekt „Humanitarni, zdravstveni, psihosocijalni, informativni i edukativni projekti, stvaranje međusobnog povjerenja povratnika i domicilnog stanovništva, podrške reintegraciji povratnika po osnovi sporazuma o readmisiji, te projekti suradnje s iseljeništvom“ i projekt „Potpora obilježavanju godišnjica i ukopa žrtava rata i izgradnje spomen-obilježja na prostoru BiH“. Republika Srpska svake godine u proračunu Ministarstva za izbjeglice i raseljene osobe BiH ima i stavku za potrebe potpore raseljenim osobama.

Sredstva za potrebe rješavanja pitanja kompenzacije/naknade štete za imovinu koja se ne može vratiti izbjeglicama i raseljenim osobama u smislu pripadajućih prava iz Aneksa VII. DMS-a do sada nisu izdvajana niti je ovo pitanje definirano odgovarajućim zakonskim rješenjem u BiH.

Strateški cilj **dovršetak procesa povrata imovine i stanarskih prava izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika** gotovo je realiziran u svome formalnome dijelu, jer je, od oko 225.000 privremeno zauzetih stambenih jedinica u ratu, do danas ih vraćeno više od 220.000 prijeratnim vlasnicima i nositeljima stanarskih prava. U suštinskome smislu, on je u fazi provedbe i usko je povezan s pitanjem očekivanih zakonskih rješenja za prava na naknadu štete za imovinu koja se ne može vratiti raseljenim osobama i izbjeglicama i dr.

U Revidiranoj strategiji dan je niz preporuka koje su trebale doprinijeti i konačnom rješavanju svih neriješenih pitanja, ali nažalost nije postignut značajan napredak u rješavanju preporuka jer su sudski postupci i dalje dugotrajni, određeni broj imovinskih slučajeva u posljednjih deset godina još uvijek su na sudu zbog svoje složenosti, a u pojedinim slučajevima problem je i nepostojanje pasivno legitimirane stranke u upravnim i sudskim postupcima (prije svega, vezano uz mandat Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica).

U međuvremenu je došlo do nove pojave - pokretanja potraživanja privremenih korisnika za naknadu za uložena sredstva u imovinu prijeratnih nositelja stanarskog prava ili vlasnika nekretnina. Zbog nemogućnosti izmirenja ovih troškova, privremeni korisnici pokretali su ovršne postupke u kojima vlasnici ostaju bez svoje prijeratne imovine.

Elektrifikacija povratničkih naselja i pojedinačnih stambenih jedinica povratnika također je jedno od ključnih pitanja. Elektrifikacija povratničkih naselja i kuća nije dovršena zbog toga što je 20 godina nakon potpisivanja DMS-a u BiH više od 1.500 povratničkih obitelji i dalje bez električne energije. Nakon poziva općinama za dostavu potrebnih sredstava iz 2013. godine, ona ukupno iznose oko 30 milijuna KM. To je naročito iskazano u ruralnim područjima povratka, u koje je potrebno uložiti veća financijska sredstva u saniranje elektromreže.

Za projekte elektrifikacije stambenih jedinica raseljenih osoba i povratnika u razdoblju 2009.-2015. godine uloženo je 14.224.122,00 KM u 79 općina i za oko 2.200 korisnika/stambenih jedinica.

Sporazum o ponovnom priključenju stambenih objekata povratnika na elektrodistributivnu mrežu u BiH nije primjenjivan jedno vrijeme nakon usvajanja Revidirane strategije, da bi, na inzistiranje Ministarstva, ponovno započela njegova primjena.

Pitanje rekonstrukcije infrastrukture u mjestima od interesa za povratak izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika još uvijek nije riješeno, iako je najveći udio sredstava za potrebe održivosti i dalje usmjeren za obnovu komunalne infrastrukture (ceste, mostovi, vodovod, kanalizacija i sl.). Preostala sredstva namijenjena su za obnovu socijalne infrastrukture (vjerski objekti, obrazovne ustanove, ambulante, sportska igrališta, objekti za zadovoljavanje kulturnih potreba itd.) i za zapošljavanje u cilju održivosti.

Osnovni problem koji je identificiran vezano uz područje komunalne i socijalne infrastrukture jest veliki nerazmjer između ulaganja i preostalih potreba. Nemali broj povratnika i dalje nema pristup električnoj energiji, pitkoj vodi, nema riješeno pitanje otpadnih voda, putnih komunikacija itd., kao ni mnogim drugim sastavnicama komunalne i socijalne infrastrukture. Osim nedostatka financijskih sredstava potrebnih za obnovu u cjelini, nerijetke su opstrukcije povratku u pojedinim lokalnim zajednicama diskriminatorskim odnosom prema povratnicima i dr.

Ministarstvo je u izvještajnom razdoblju neprekidno vodilo aktivnosti na utvrđivanju potreba u obnovi komunalne i socijalne infrastrukture za potrebe povratnika i raseljenih osoba, kao i na unaprjeđenju procesa dodjele pomoći putem javnih natječaja ovim kategorijama korisnika u BiH.

U međuvremenu je za obnovu komunalne i socijalne infrastrukture Komisija za izbjeglice i raseljene osobe BiH u razdoblju 2009.-2014. godine iz sredstava Fonda za povratak BiH ukupno odobrila 27 milijuna KM, ali su ta sredstva i dalje nedostatna u odnosu na potrebe. Dio sredstava također je ulagan putem proračuna entiteta.

Na planu realizacije strateških preporuka **na unaprjeđenju stanja po pitanju održivog povratka i drugih važnih pitanja iz Revidirane strategije, ostvareni rezultati su nedovoljni i nedovršeni.**

Zdravstvena zaštita raseljenih osoba i povratnika i dalje je jedno od najvažnijih pitanja održivog povratka. U ovome području je, u odnosu na identificirane probleme i preporuke iz Revidirane strategije, učinjen vrlo mali napredak. Ne primjenjuje se Sporazum o načinu i postupku korištenja zdravstvene zaštite osiguranih osoba na teritoriju BiH, izvan područja entiteta odnosno Brčko Distrikta BiH, kojim bi se bolje uredilo područje zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja posebno ugroženih skupina stanovništva među kojima su izbjeglice i raseljene osobe.

Primjenjuju se parcijalna, neujednačena rješenja između entiteta i nije došlo do usklađivanja propisa odnosno donošenja sustavnih zakonskih rješenja za ovu populaciju tako da dobiju status osigurane osobe i nakon što izgube status raseljene osobe, odnosno vrte se u prijeratno mjesto prebivališta.

Pravo na zdravstveno osiguranje trebalo bi biti jednako za sve građane BiH. Sporazumom o načinu i postupku korištenja zdravstvene zaštite osiguranih osoba na teritoriju BiH trebalo bi odrediti minimalne standarde i popis temeljnih zdravstvenih usluga koje se mogu prenositi između različitih sustava zdravstvenog osiguranja, te u okviru zdravstvene zaštite utvrditi prenosiva prava unutar 12 fondova zdravstvene zaštite u BiH.

Slično kao i u području zdravstvene zaštite, i na planu unaprjeđenja **stanja socijalne i mirovinsko-invalidske zaštite raseljenih osoba i povratnika** nije učinjen očekivani napredak. U ovome području i dalje nisu utvrđeni financijski minimumi i maksimumi u ostvarivanju prava propisanih entitetskim zakonima u području socijalne zaštite, ima kašnjenja u isplati socijalnih davanja, i dalje su prisutni nepoštivanje prava iz socijalne zaštite koja su propisana entitetskim zakonima i različit tretman građana u entitetima, iako su pokrenute inicijative za uvođenje jednakih standarda za prijenos prava između entiteta i kantona.

U 2014. godini prisutan je čak i negativan trend u pogledu pristupa pravima iz socijalne zaštite najugroženijih kategorija (zbog financijskih problema, te posebice posljedica poplava koje su uzrokovale još gore uvjete za najugroženije kategorije i potencijalni porast broja korisnika socijalne potpore).

Zbog neusklađenosti standarda za ostvarivanje prava među entitetima, otežava se mogućnost prijenosa prava osoba kojima je potrebna pomoć između različitih sustava socijalne zaštite, čime se otežava pristup pravima ili nove prijave za status.

Dodatan problem u ostvarivanju prava civilnih žrtava jest nepostojanje službenih (usuglašenih i prihvaćenih) evidencija o osobama koje su preživjele ratne trauma, što je prepreka ostvarivanju prava iz ovoga područja (žene žrtve rata i bivši logoraši).

Ostvarivanje prava na obrazovanje raseljenih osoba i povratnika. Ni u ovome području, sukladno preporukama, nisu ostvareni očekivani rezultati, pored činjenice što su zakonskim i strateškim dokumentima kojima se uređuje područje obrazovanja, stvoreni preduvjeti i obveze za razvoj tolerantnog, multietničkog okruženja u školama u BiH. Zakonima na svim razinama vlasti i svim razinama obrazovanja svakom se djetetu jamči jednako pravo pristupa, jednake mogućnosti sudjelovanja u odgovarajućem odgoju i obrazovanju i uživanje istovjetnog tretmana, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, i nijedan zakon ne sadrži diskriminirajuće odredbe.

Godišnjim i dugoročnim razvojnim planiranjem obrazovne institucije na svim razinama donose i realiziraju programe u cilju unaprjeđenja tolerancije u javnom obrazovanju. Međutim, još uvijek nisu potpuno uspostavljeni mehanizmi kojima se jamči puna primjena zakonskih odredaba, te multietničko okruženje za učenje u školama nije u cijelosti zaživjelo.

Pravo na rad i zapošljavanje raseljenih osoba i povratnika i dalje je, pored pitanja zdravstva, socijalne zaštite i obrazovanja, jedna od najvećih zapreka održivom povratku u BiH. I dalje je prisutna visoka stopa nezaposlenosti i ne postoji mehanizam koji bi odgovorio zadovoljenju potreba radno sposobnog stanovništva u BiH, a time i povratnika i raseljenih osoba.

Evidentan je veliki broj radnih migracija, i to naročito među povratnicima, u zemlje EU radi ostvarivanja prava na rad i egzistenciju.

Ne poštiva se Odluka Ustavnog suda o konstitutivnosti naroda BiH zapošljavanjem povratnika u tijelima vlasti, institucijama, upravama i javnim poduzećima u kojima je država većinski vlasnik s ciljem postizanja principa sukladnog popisu kućanstava iz 1991. godine. Ti su ciljevi ispunjeni u institucijama BiH, dok podaci o institucijama na entitetskoj razini pokazuju da osnova iz 1991. godine nije ispunjena.

Nema dovoljno projekata zapošljavanja i samozapošljavanje povratnika.

Kada su u pitanju **sigurnost raseljenih osoba i povratnika i deminiranje područja povratka**, stanje opće sigurnosti povratnika takvo je da se i danas, nakon 20 godina od potpisivanja DMS-a, događaju napadi na povratnike i njihovu imovinu.

Najčešće žrtve kaznenih djela počinjenih iz mržnje u BiH su pripadnici triju najvećih etničkih skupina u BiH u područjima u kojima su oni u manjini ili njihova imovina. Samo je u tekućoj godini već zabilježeno 195 potencijalnih incidenata motiviranih predrasudom, a u 87 % njih kao motiv se pojavljuje vjerska odnosno etnička pripadnost oštećenika. Etnička zastupljenost u policijskim tijelima nije zadovoljavajuća.

Prema izvješću nevladinog sektora glede sigurnosti povratnika u izvještajnom razdoblju, tijekom 2014. i 2015. godine zabilježeno je najviše napada na povratnike!

U vezi s pitanjima sigurnosti, i pitanje **deminiranja povratničkih područja** i dalje je ostalo nedovršeno. Veličina minski sumnjive površine u BiH još uvijek iznosi 1.176,50 km² ili 2,3 % u odnosu na ukupnu površinu zemlje. Od ukupne procijenjene minski sumnjive površine u BiH, oko 2 % potpada u područja povratka. Planovi deminiranja već se godinama realiziraju ispod 50 %, tako je, primjerice, za 2014. godinu minski sumnjiva površina reducirana za samo 24 % od plana, a ovim tempom planovi se neće realizirati ni do 2019. godine.

Pravo na naknadu štete raseljenim osobama, izbjeglicama i povratnicima je krupno, neriješeno a zajamčeno pravo iz Aneksa VII. DMS-a. U Aneksu VII. DMS-a su procedure naknade štete izbjeglicama i raseljenim osobama razrađene kroz mandat i nadležnosti neovisne Komisije za raseljene osobe i izbjeglice. Ta je komisija pod drugim imenom (Komisija za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica) i u suženom mandatu u odnosu na odredbe Aneksa VII. DMS-a (nije razmatrala pitanja prava na naknadu imovine koja se ne može vratiti izbjeglicama i raseljenim osobama) završila rad 2002. godine. Nije se, dakle, bavila pitanjima naknade štete raseljenim osobama i izbjeglicama.

Do danas se samo Ministarstvu obratilo oko 6.700 podnositelja zahtjeva za naknadu štete. Pokrenuti su i brojni upravni i sudski postupci povodom ovog pitanja.

Ministarstvo je još 2010. godine, sukladno preporukama iz Revidirane strategije, pokrenulo aktivnosti na donošenju novog Zakona o izbjeglicama iz BiH, raseljenim osobama i povratnicima. Zakon nije usvojen.

Sukladno Programskoj zadaći, Ministarstvo je obvezno do kraja 2015. godine izraditi novi Nacrt zakona o izbjeglicama iz BiH, raseljenim osobama i povratnicima, a kojim bi bilo obuhvaćeno i ovo pravo iz Aneksa VII. DMS-a, što bi dalo osnovu i za pripremu odgovarajućih podzakonskih akata, kao i za izradu konkretnog financijskog akcijskog plana s iskazanim iznosima potrebnih sredstava, dinamikom i izvorima financiranja ovoga prava iz Aneksa VII. DMS-a.

Drugi **izravni utjecaji na provedbu Aneksa VII. DMS-a** svakako su bili **prihvat i zbrinjavanje izbjeglih osoba iz drugih zemalja u BiH** (prihvat oko 35.000 izbjeglih osoba iz Republike Hrvatske u BiH - ostanak u BiH) i oko 83.000 izbjeglih osoba iz tadašnje Srbije i Crne Gore (veći dio u tranzitu kroz BiH), **međunarodno-pravna zaštita stranaca u BiH i provedba sporazuma o ponovnom prihvatu**

(readmisiji), poplave i klizišta u 2014. godini (ovom nezapamćenom prirodnom katastrofom u BiH bila je pogođena 81 općina, a uslijed posljedica poplava i klizišta, u BiH je poplavljeno je i oštećeno više od 43.000 kuća i stanova, dok je 1.952 kuća uništeno djelovanjem klizišta, a raseljeno je oko 83.000 osoba). Ove i druge društvene i prirodne katastrofe su na dulji niz godina znatno usporavale provođenje Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. DMS-a.

Zaključna razmatranja Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine:

1. Izvješće je dalo jasnu sliku ostvarenog napretka, ali i problema i nerealiziranih strateških ciljeva u predmetnom području. Najbolji rezultati ostvareni su na planu povrata imovine i stanarskih prava te obnove stambenih jedinica i infrastrukture za potrebe povratnika i raseljenih osoba, dok je najmanji napredak ostvaren po pitanju naknade štete za imovinu koja se ne može vratiti izbjeglicama i raseljenim osobama.

2. I dalje je nezadovoljavajuće stanje u pogledu realizacije preporuka iz Revidirane strategije Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma, a koje se odnose na pristup pravu na rad i zapošljavanje raseljenih osoba i povratnika, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, sigurnost i deminiranje, obrazovanje i druga prava u vezi s provedbom Aneksa VII Daytonskog mirovnog sporazuma. Neučinkovitost u sustavnom uređenju i rješavanju pobrojanih i drugih prava o kojima ovisi kvalitetna reintegracija povratnika ili lokalna integracija raseljenih osoba uzrokovana je, uz ostalo, i izostalom ili slabom koordinacijom i međusobnom komunikacijom nadležnih institucija na različitim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini. Također, potrebno je unaprijediti i učiniti djelotvornijim i ostvarivanje individualnih prava, rješavanje zahtjeva i tužbi građana, ubrzati administrativne procedure i dr.

3. Primjena Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma zbog svoje multidisciplinarnosti i vrlo disperziranih nadležnosti u Bosni i Hercegovini zahtijeva inkluzivan, konzultativan pristup svih nadležnih domaćih i međunarodnih dionika ovome važnom pitanju. U tom pravcu, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH osigurat će resurse za intenziviranje rada Konzultativne radne skupine za provedbu Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma. Ova provedbena radna skupina će, pod vodstvom Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, objединiti i koordinirati rad nadležnih ministarstava na razini BiH i entiteta, predstavnika Brčko Distrikta BiH, domaćih i međunarodnih, vladinih i nevladinih organizacija i predstavnika civilnoga društva, kako bi se omogućio participativan pristup svih zainteresiranih strana u pronalasku trajnih i održivih rješenja za dovršetak provedbe Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma.

4. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, kao resorno ministarstvo, sva sredstva predviđena člankom 24.c. Zakona o izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine i raseljenim osobama u Bosni i Hercegovini treba osigurati zaključenje sporazuma s vladama entiteta i Brčko Distrikta BiH kojim će se precizirati financiranje Fonda za povratak.

5. Prilikom zaključivanja ugovora o kreditnom zaduživanju u svrhu realizacije Revidirane strategije Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma, prethodno treba osigurati zaključenje supsidijarnih ugovora s vladama entiteta i Brčko Distrikta BiH kojima će se precizno urediti opseg obveza potpisnika ugovora te procedura osiguranja sredstava za otplatu kredita.

6. Financiranje potreba za primjenu Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma na razini BiH i entiteta iz godine u godinu opada. To suštinski usporava realizaciju zacrtanih ciljeva. Nažalost, na razini lokalnih zajednica gotovo je potpuno izostalo financiranje primjene Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma. Ponovno je potrebno na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini osigurati financiranje provedbe Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma. S druge strane, resorne institucije na razini BiH i entiteta nastaviti će aktivnosti na osiguranju potrebnih proračunskih, kreditnih i donatorskih

sredstava za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma, i to prije svega izdvajanjima iz proračuna te udruživanjem sredstava i osiguranjem donacija i kredita.

7. U odnosu na procijenjene financijske potrebe za primjenu Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII Daytonskog mirovnog sporazuma od oko 1,2 milijarde KM, prema raspoloživim podacima i procjenama, do sada je osigurano oko 777 milijuna KM. Od tih ukupno osiguranih sredstava za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma, za financiranje programa povratka namijenjeno je oko 465 milijuna KM ili 60 %, a za financiranje prava raseljenih osoba i izbjeglih osoba u Bosni i Hercegovini osigurano je oko 312 milijuna KM ili 40 %. To s jedne strane pokazuje da je i dalje veliki nerazmjer između potrebnih i osiguranih sredstava za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma, a dodatno pokazuje da tijekom primjene Revidirane strategije nije dosljedno praćena provedba Plana suštinskog okončanja procesa obnove stambenih jedinica u svrhu povratka iz Revidirane strategije nego su sredstva korištena i za potrebe potpore lokalnom integriranju raseljenih osoba i izbjeglih osoba u BiH.

8. Operacionalizacija u međuvremenu osiguranih donatorskih i kreditnih sredstava za potrebe provedbe Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma iznimno spora je zbog složenih procedura međudržavnih sporazuma i uvjeta koje su propisali donatori i kreditori, ali i zbog izostanka odgovarajućih provedbenih i administrativnih kapaciteta i resursa na svim razinama uprave u BiH.

9. Nikada do kraja nije istraženo trošenje donacija namijenjenih provedbi Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma u vremenu od potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma do danas, osim što je potpuno poznat utrošak odobrenih sredstava za predmetne namjene nakon što su vlasti u BiH preuzele ovu nadležnost krajem 2002. godine, što pokazuje i ovo Izvješće.

10. Nije osiguran mehanizam za stavljanje svih donatorskih projekata pod nadzor uspostavljenih koordinacijskih mehanizama u BiH i trošenje sukladno utvrđenim prioritetima u predmetnom području.

11. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH će u nastavku koordiniranja aktivnosti iz Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma u BiH u roku od 40 dana dostaviti Vijeću ministara BiH ažurirani prijedlog preporuka i planova za realizaciju, a do kraja tekuće godine dostaviti će Vijeću ministara BiH nacrt novog zakona o izbjeglicama iz BiH, raseljenim osobama i povratnicima. Zakonom je, prije svega, potrebno utvrditi i doraditi rješenja koja prioritetno trebaju u suštinskom smislu omogućiti završetak procesa povratka izbjeglih i raseljenih osoba, obnove stambenih jedinica, rješavanje pitanja lokalne integracije raseljenih osoba i ostvarivanje prava na naknadu štete za imovinu koja se ne može vratiti raseljenim osobama i izbjeglicama.

12. Potrebno je osigurati odgovarajuće političke, pravne i administrativne pretpostavke i resurse da drugi izravni i neizravni utjecaji (međunarodna pravna zaštita stranaca u BiH, prihvati izbjeglica iz drugih zemalja, poplave, provedba sporazuma o ponovnom prihvatu (readmisiji) državljana BiH i dr.) ne ostavljaju suštinske posljedice na realizaciju Revidirane strategije BiH za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma.

13. Potrebno je ubrzati objavu rezultata popisa stanovništva, kućanstava i stanova u BiH, koji će dati jasnu sliku stanja i demografskih promjena u odnosu na probleme raseljenja i ukupnog Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma. Do tada treba, s ciljem učinkovitosti procesa, unaprijediti i ažurirati evidencije o raseljenim osobama, povratnicima, baze podataka, jedinstvene liste preostalih potencijalnih korisnika i dr.

14. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH prosljedit će predmetno izvješće nadležnim institucijama vlasti na razini BiH, entiteta i Vlade Brčko Distrikta BiH, kao i domaćim i međunarodnim organizacijama i institucijama, s ciljem upoznavanja i postupanja po njemu.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 36. sjednici održanoj 23. prosinca 2015. godine nakon razmatranja Izvješća o realiziranju Revidirane Strategije Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma donijelo sljedeće zaključke:

1. Usvaja se Izvješće o provedbi Revidirane strategije Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma.
2. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH proslijedit će predmetno izvješće Parlamentarnoj skupštini BiH s ciljem upoznavanja i nadležnog postupanja.
3. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH svake će godine izvješćivati Vijeće ministara BiH o napretku u realizaciji Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII. Daytonskog mirovnog sporazuma u BiH.

MINISTRICA
Semiha Borovac

Semiha Borovac

PROJEKTI obnove stambenih jedinica																									
PROJEKTI po godinama			Razlika između planiranog i realiz. broja st. jedinica	ZP09 po CEB-u	ZP10 po CEB-u	ZP09 (stambene jedinice, zgrade)			ZP10 (stambene jedinice, zgrade)			Projekt Vlade RH 2009 - 2015	2013 OPEC - st. jedinice	Sredstva MURL RS 2009-2014	Sredstva FMROI 2009-2014	Sredstva Brčko Distrikta 2009-2014	Ukupno obnovljeno st. jedinice (2009-2015) po CEB-u i ZP09 i ZP10	2013 Saudijski fond, RHP, CEB II i interventna sredstva -planirano / u toku					Ukupno planirano - u tijeku (Saudijski fond, RHP, CEB II, napomena: nisu raspoređeni st. jed. po općinama za RHP i CEB II, uračunate su u kumulativu)	Općine	
Br	Općine	Planirano st. jedinica (po godinama)				Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.							Obnovlj. st. jed.	Saudijski fond	RHP	CEB II - zatvaranje KC IAA	Projekt Vlade RH 2015 - planirano			Projekt interv. sredstva
1	Banovići	162															1						0	Banovići	
2	Banja Luka	105	-46											89			192	7			4			7	Banja Luka
3	Berковиći	3	-19											11			48							0	Berковиći
4	Bilhać	359															17	7					7	Bilhać	
5	Bijeljina	178	-63											41			219						0	Bijeljina	
6	Bileća	16	-1											4			18						0	Bileća	
7	Bosanska Krupa	693	456											1			27	5					5	Bosanska Krupa	
8	Bosanski Petrovac	417	329											4			88	13					13	Bosanski Petrovac	
9	Bosansko Grahovo	843	500											9			154	28					28	Bosansko Grahovo	
10	Bratunac	1128	991											74			197	15					15	Bratunac	
11	Breza	45	45														1						0	Breza	
12	Brčko Distrikt	569	-960														1318	34			5		35	Brčko Distrikt	
13	Brod	283	752														134	8			1		8	Brod	
14	Bugojno	385	361														134	14					14	Bugojno	
15	Busovača	128	76														59						0	Busovača	
16	Bužim	7	7														6						0	Bužim	
17	Cazin	13	-3														16						0	Cazin	
18	Centar-Sarajevo	145	145														6	11					11	Centar-Sarajevo	
19	Čajniče	211	247														67	15					15	Čajniče	
20	Čapljina	283	297											3			136	12					12	Čapljina	
21	Čelić	97	51														6						0	Čelić	
22	Čelinac	34	1														23						0	Čelinac	
23	Derвента	401	660														117	18					18	Derвента	
24	Doboj	757	357											27			188	4					4	Doboj	
25	Doboj Istok	1	-30														10						0	Doboj Istok	
26	Doboj Jug	6	-17														12						0	Doboj Jug	
27	Dobretići	103	76														14						0	Dobretići	
28	Donja Ljuta	13	41														7						5	Donja Ljuta	
29	Donji Vakuf	575	516														89	5			1		5	Donji Vakuf	
30	Drvar	487	368														118	20					20	Drvar	
31	Foča	871	580														241	45					45	Foča	
32	Foča-Ustikolina	711	251														60	20					20	Foča-Ustikolina	
33	Fojnica	30	20														22						0	Fojnica	
34	Gacko	16	-13														19	10					10	Gacko	
35	Glasno	578	458														120	27			7		27	Glasno	
36	Goražde	799	663														86	13					13	Goražde	
37	Gornji Vakuf-Uskoplje	144	62														57	13			4		13	Gornji Vakuf-Uskoplje	

PROJEKTI po godinama		Razlika između planiranog i realiz. broja st. jedinica	2009	2010	ZP09 (stambene jedinice, zgrade)		ZP10 (stambene jedinice, zgrade)		2013	Sredstva MRL RS 2009-2014	Sredstva FMROI 2009-2014	Sredstva Brčko Distrikta 2009-2014	2013 Saudijski fond, RHP, CEB II i interventna sredstva -planirano / u toku		Ukupno planirano - u tijeku (Saudijski fond, RHP, CEB II, Vlada RH) raspoređeno st. jed. po općinama za RHP i CEB II, uračunate su u kumulativu	Općine			
Br	Općine		Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.	Obnovlj. st. jed.			Obnovlj. st. jed.		
127	Velika Kladuša	60					26		2						0	Velika Kladuša			
128	Visoko	149							6						3	Visoko			
129	Višegrad	501	4	14			10		9	0	47	31			5	Višegrad			
130	Vitez	56										17			10	Vitez			
131	Vlasenica	572		13			13		4		7	9			5	Vlasenica			
132	Vogošća-Sarajevo	128										3			3	Vogošća-Sarajevo			
133	Vukosavlje	41					34		9		5	104			5	Vukosavlje			
134	Zavidovići	756					6		10			29			6	Zavidovići			
135	Zenica	252						30				1			5	Zenica			
136	Zvornik	1.616					24		16		46	83			10	Zvornik			
137	Žepče	122							3	1		27			9	Žepče			
138	Živinice	60													0	Živinice			
SVEGA:			242	173		974	86	717	24	95	986	3.746	1.432	901	5.400	2.611	72	5	8.989

U odnosu na ukupni predviđeni broj stambenih jedinica - 34.918 u 138 općina (planiran Revidiranom strategijom), broj obnovljenih stambenih jedinica iznosi 8.851 (oko 25,3 %), a broj stambenih jedinica čija je izgradnja predviđena u idućem razdoblju (s ciljem omogućavanja ostvarivanja prava utvrđenih Aneksom VII. DMS-a) iznosi 8.989 (oko 25,8 %), što iznosi ukupno (izgrađeno i očekuje se izgradnja) 17.840 stambenih jedinica (oko 51,1 %).

- Najviše je stambenih jedinica obnovljeno u sljedećim općinama/gradovima/Distriktu: Brčko (1.538), Doboj (380), Mostar (326), Prijedor (322), Šamac (295), Foča (291), Bijeljina (239), Bratunac (197), Srebrenica (171), Zvornik (171).

- U sljedećim općinama nije obnovljena niti jedna stambena jedinica: Gračanica (141 predviđena u Strategiji), Grude (3), Istočni Stari Grad (4), Petrovo (2), Posušje (1), Srbac (3), Široki Brijeg (6), Živinice (60), ili je obnovljena samo po jedna stambena jedinica: Banovići (162), Breza (46), Domaljevac/Samac (42), Istočni Drvar (2), Kneževu (37), Kostajnica (16), Srebrenik (112).

- Najviše je potreba, prema Strategiji, iskazano u sljedećim općinama/gradovima: Srebrenica - 2.045 (obnovljeno 171), Zvornik - 1.687 (obnovljeno 171), Mostar - 1.190 (obnovljeno 326), Bratunac - 1.188 (obnovljeno 197), Brod - 886 (obnovljeno 134), Foča - 871 (obnovljeno 291), Zavidovići - 809 (obnovljeno 53), Derventa - 801 (obnovljeno 141), Goražde - 759 (obnovljeno 96), Doboj - 737 (obnovljeno 380) Lukavac - 698 (obnovljeno 36), Vlasenica - 620 (obnovljeno 48), Rogatica - 618 (obnovljeno 105), Višegrad - 616 (obnovljeno 115).